

VIIKINSAAREN RAVINTOLA

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

KESÄKUU 2022
ARKKITEHDIT MY

JULKAISUTIEDOT

Selvityksen tilaajan yhdyshenkilö: Tuukka Suontaka, Tampereen Tilapalvelut Oy

Selvityksen laatija: Ella Salminen, Arkkitehdit MY Oy

Selvityksen tarkastaja: Antti Moisala, Arkkitehdit MY Oy

Tampereella, kesäkuussa 2022

Ellei toisin mainittu, valokuvat ovat selvityksen laatijan ja tarkastajan ottamia.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
PERUSTIEDOT	5
SAARI JA LÄHIYMPÄRISTÖ	6
Pyhäjärven ja saarten varhaishistoriaa	6
1870- ja 1880-luku: Saari herrasväen huvittelupaikkana	8
Viikinsaari Tampereen kaupungin omistukseen	11
1890-luvun juhlintaa	13
1900-luvulta 1980-luvulle	14
1990-luku: Saaren toiminnan parantamista	16
Tontin ja piha-alueen nykytila	17
VIIKINSAAREN RAVINTOLA	18
Arkkitehdin esittely	19
Alkuperäinen arkkitehtuuri	19
Arkkitehtoninen identiteetti	20
MUUTOSTYÖT	24
1910 - 1920-luvut: Kunnossapitoa ja lasiverannan laajennus	24
1930 - 1960-luvut: Julkisivu- ja tilamuutoksia	25
1970 - 1980-luvut: Perusparannus	26
1990-luku: Perusparannusta ja entisöintiä	28
2000- 2020-luvut: Invaluiska ja perusparannus	30
Ajoituskaaviot	31
NYKYTILA	35
Ravintolan ympäristön nykytila	35
Arkkitehtuurin nykytila	37
YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	45
LÄHTEET	46
LIITTEET	48

JOHDANTO

Tämä rakennushistoriaselvitys koskee Viikinsaaren ravintolarakennusta, joka on virkistyspaikkana toimivan saaren keskeisimpiä rakennuksia.

Selvitys on laadittu Tampereen Tilapalveluille huhti-kesäkuussa 2022. Samalla on laadittu rakennushistoriaselvitykset myös muista asemakaavalla suojelluista rakennuksista Viikinsaarella: vartijatuvasta ja tanssipaviljongista.

Selvityksen alussa käsitellään laajemmin Viikinsaaren historiaa jonka jälkeen syvennytään rakennuksen historiaan. Viikinsaaren historiasta kertova kappale ”Saari ja lähiympäristö” on sisällöltään sama sekä vartijatuvan, ravintolan että tanssipaviljongin rakennushistoriaselvityksessä.

Viikinsaari on toiminut virkistyspaikkana jo 150 vuotta. Tamperelainen kondiittorimestari Carl Gustaf Tallqvist perusti saaren ravintolan 1870-luvun alussa ja Tampereen kaupunki osti saaren 1890-luvulla.

Sekä Tallqvistin perustama ravintola että tämän jälkeenkin rakennettu ravintolarakennus paloivat molemmat tulipaloissa ennen vuosisadan vaihdetta. Viikinsaaren ravintolan suunnitteli vuonna 1900 tampereen kaupunginarkkitehti Lambert Peterson edellisen rakennuksen tilalle.

Rakennukseen on toteutettu useita korjaus- ja laajennustöitä. Vuosisadan aikana kehittyneet tekniset järjestelmät ja muut rakennusta koskevat modernit vaatimukset eivät kuitenkaan ole vaikuttaneet radikaalisti rakennuksen alkuperäiseen arkkitehtuuriin.

Tässä selvitystyössä on perehdytty tarkemmin rakennusosien ja niihin toteutettuihin muutosten ajoittamiseen. Selvitystyön tueksi on laadittu ajoituskaaviot kertomaan rakennusosien ajallisista kerrostumista. Selvitys toimii lähtötietona kohteessa toteutettavissa muutos- ja korjaustöissä.

PERUSTIEDOT

Kohde	Viikinsaaren ravintolarakennus
Kiinteistötunnus	837-597-1-1-6
VTJ-PRT	103964586A
Osoite	Laukontori Viikinsaari 2
Arkkitehti	Lambert Petterson
Suunnitteluajankohta	Edellinen rakennus paloi 1.4.1900 ja tämä rakennus tehtiin pitkälti edellistä vastaavaksi
Käyttönoton ajankohta	Heinäkuussa 1900
Kohteen koko	507 m ² , 2920 m ³
Alkuperäinen käyttötarkoitus	Ravintola
Rakennukseen ja sen käyttöön liittyvät muutokset	1920-luku: Verannan laajennus länsijulkisivulle 1930-luku: Länsijulkisivulla ulko-ovi ikkunaksi ja parvekkeen purku 1940-luku: Sisätilamuutoksia 1950-luku: Eteläinen kuisti ravintolatilaksi 1970-luku: Entistöinti- ja perusparannustyöt 1990-luku: Muutos- ja entisöintityöt 2000-luku: Invaluiska ja muutostyöt 2020-luku: Keittiön ja ravintolan muutostyöt
Rakenteet	Julkisivut puuta, runko pystyhirttä, katto puurakenteinen, vesikate konesaumattua peltiä
LVI-järjestelmä	Ensimmäiset LVI-asennukset 1980-luvulla, uusittu suurilta osin vuonna 2005
Omistus	Tampereen kaupunki
Kaavatilanne	Voimassaoleva asemakaava on vuodelta 1994
Rakennusoikeus	2750 m ² (sis. nykyiset rakennukset)
Rakennettu kerrosala	1025 m ²
Saaren pinta-ala	Viikinsaari 14,9 hehtaaria josta luonnonsuojelualuetta 10,53 ha. Viikinsaari ja Lehtisaari yhteensä 17,88 ha.
Suojelutilanne	Asemakaavalla suojeltu rakennus: sr-17 Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas sekä kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Korjaus- ja muutostöillä ei saa turmella rakennuksen rakennustaiteellisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja.
Selvityksen kuvaus ja laatimisajankohta	Selvitys on laadittu vuoden 2022 alkupuolella. Rakennuksessa käytiin huhtikuussa, ja kaikista tiloista otettiin valokuvia. Työtä varten on tutustuttu rakentamisasiakirjoihin ja muuhun taustamateriaaliin.
Selvitystyön tavoite	Rakennushistoriaselvitys toimii lähtötietona kohteessa toteutettavissa muutos- ja korjaustöissä
Selvityksen tilaaja	Tampereen Tilapalvelut Oy

SAARI JA LÄHIYMPÄRISTÖ

Pyhjärven ja saarten varhishistoriaa

Viikinsaari on noin 15 hehtaarin kokoinen saari Pyhäjärven itäisessä osassa Pirkanmaalla. Pyhäjärvi sijaitsee Tampereen kaupungin ja Pirkkalan kunnan välissä. Viikinsaaren länsipuolella on pienempi saari nimeltään Lehtisaari ja näiden eteläpuolella noin 200-400 metrin etäisyydellä sijaitsee Nikkiläniemi ja Pereensaari.

Pirkkala on vanha asutuspiste, josta historialliset dokumentit ovat keskiajalta 1200-1400-luvuilta. Paikannimistö ja esihistoria kertovat kuitenkin vielä vanhemmasta asutuskeskuksesta. Pyhä-alkuiset paikannimet liittyvät usein tavalla tai toisella uskomuksellisiin käsityksiin. On tuskin sattumaa, että Pyhäjärven rannoilta on löytynyt lukuisia Hiisi-nimisiä paikkoja.¹

Pirkanmaalla kiinteä eli maata viljelevä ja paikoillaan pysyttelevä rautakautinen asutus sijaitsi yleensä isojen vesistöjen läheisyydessä. Myös Viikinsaaresta länteen Pirkkalankylästä on löydetty myöhäisrautakautinen asuinpaikka.² Itse Viikinsaaresta on tehty kivistä hajalöytöjä, joiden joukossa on muun muassa Viikinsaaren kaksoiskirves ja kaksoistaltoa.³

Saarten eteläpuolella sijaitsevassa Nuolialan kylässä, nykyisessä Nikkiläniemessä, lienee sijainnut lähin varhainen asutuskeskittymä. Alue on nimetty Nuolialaksi 1500-1600-luvun kartoissa ja vielä vanhemmissa maakirjoissa tavallisesti Nolia ja Näliala.⁴

Kummankin saaren, sekä Viikinsaaren että Lehtisaaren, aikaisempana nimenä on ollut Kaidesaari. Joissain asiakirjoissa, kuten maanmittaus- ja lainhuudatuspöytäkirjoissa, on nimenä ollut myös "Kaitesaari". Viikinsaari oli "Suurempi Kaidesaari" ja Lehtisaari "Pienempi Kaidesaari".⁵

1 Saarenheimo 1974

2 Adel ja Nissinaho 2013

3 Tampereen kaupunki: Viikinsaari

4 Kaukovalta 1934

5 Rainio 1938

Satakunnan kartta 1600-luvun puolivälistä. Kartalla näkyvät pitäjän rajat, tärkeimmät asutukset, niiden joukossa Nuoliala ja Perdola Pyhäjärven etelärannalla. Voionmaa I/1929.

Viikinsaari nimettynä Wiikkiänsaareksi. Ote Pirkkalan pitäjänkartasta "Karta öfver Birkala socken i Birkala härad af Tavastehus län". Laatinut Arvid Mörner vuonna 1847. MML.

Daniel Hallin piirtämä Birkalan kartta vuodelta 1770. KDA.

Päiväämätön maasto ja tiekartta, arviolta 1700-luvulta. JYX.

Ote päiväamättömästä kartasta Pirkkalana lueelta, arviolta 1700-luvun lopulta tai 1800-luvun alusta. "Geographisk Charta öfver en del af Birkala Sokne", laatinut Carl Ludvig Schultz. MML.

Ote Pyhäjärven kartasta vuodelta 1856, valmistettu venäläisten merimittaustöiden mukaan. Viikinsaari on nimellä "Wiikkiänsaari" ja vierellä Lehtisaari. Idässä Tampere, Lännessä Birkkala. Lehtisaaria on tässä Pyhäjärven kartassa useampia, joista yksi lähellä Viikin kartanoa. Numerot syvyysmittauksia. Nikkilänsaaren ja Selkosaaren kummelit myös kartassa mukana. Julkaistu Helsingissä vuonna 1898, MML.

Selityksiä:

~~~~~ Syvyys alle 7 jalka.

■ Purjeväylän kumpelia.

----- Purjeväylä.

19

Nikkilänsaari

20

Selkosaari

1800-luvun loppupuolella kesäravintolat olivat suuressa suosiossa ja Tallqvistin Viikinsaaren ravintola nousi yhdeksi kehutuimmista. Jo tuolloin Laukontorin satamasta kulki säännöllinen laivaliikenne saareen.

Ravintolaliike toimi saarella 1880-luvun loppuvuosille saakka, mutta omistaja Tallqvistin vanhetessa ja sairastaessa toiminta hiipui. Tallqvistin kuoltua Viikinsaari oli jonkin aikaa oman onnensa nojassa. Tallqvistin pässit laidunsivat saarella, ja se toimi epävirallisena ajanviettopaikkana eteläpirkkalaiselle, pispalalaiselle ja tamperelaiselle joutoväelle.

Myös Etelä-Pirkkalan talojen varsoja kuljeskeli saarella vapaasti, jopa ravintolasaaleissa. Ravintolarakennuksen lattiat menivät tästä huonoon kuntoon ja varsojen omistajat kävivät naulaamassa rakennuksen ovet kiinni turvallisuuden vuoksi. Varsojen omistajat ilmoittivat korjanneensa saarilta joitain määriä heinää vuosittain.

Ote Senaatin kartastosta XIX-XX 22-23 [Pirkkala] (1870-1919). KA.

Viikinsaaren miljööttä 1800-luvun lopussa. G. H. Andersson 1880-1889. VKA.

Viikinsaari Tampereen kaupungin omistukseen

Vuosisadan loppuvuosikymmeninä kehittyvä laivaliikenne toi saaret yhä lähemmäksi kaupunkia. Viikinsaaren kauneus, sen vehmaat koivikot ja viileät varjostot tekivät siitä viihtyisän oleskelupaikan. Kerrotaan, että ennen 1890-luvun vaihdetta oli ravintolaliikkeitä olleet ”rahvaalle” Viikinsaaren nykyisen ravintolarakennuksen paikalla ja hienostolle Huvirannan hotellissa joka sijaitsi nykyisen uimarannan päätepaikassa sijaitsevalla vanhalla rantakummulla.¹ Tarkempaa tietoa mainitusta Huvirannan hotellista ei tässä selvitystyössä kuitenkaan tullut vastaan.

1800-luvun loppupuolelle tullessa Tampereelle oli kasvanut jo suurilukuinen työväestö. Työväenyhdistys pyrki ohjaamaan ja valvomaan työväen vapaa-ajanviettoa ja huvittelua.² Sopivista huvipaikoista oli kuitenkin puute, niinpä työväenyhdistyksen johtokunta tehtiin K. G. Lindbergin aloitteesta esittivät kaupunginvaltuustolle, että kaupunki ostaisi Viikin- ja Lehtisaaren kansan kesähuvipaikaksi.³

Elokuun 22. päivänä 1888 Tampereen kaupunginvaltuusto teki ensimmäisen päätöksen Viikinsaaren ja Lehtisaaren ostamisesta 15 000 markan kauppahintaan. Päätös oli kuitenkin ehdollinen sikäli, että kauppakirja allekirjoitettaisiin vasta kun kaupungin vireillepanema esitys saarten yhdistämisestä oikeudellisessa, hallinnollisessa ja kirkollisessa suhteessa kaupunkiin saisi myönteisen ratkaisun.

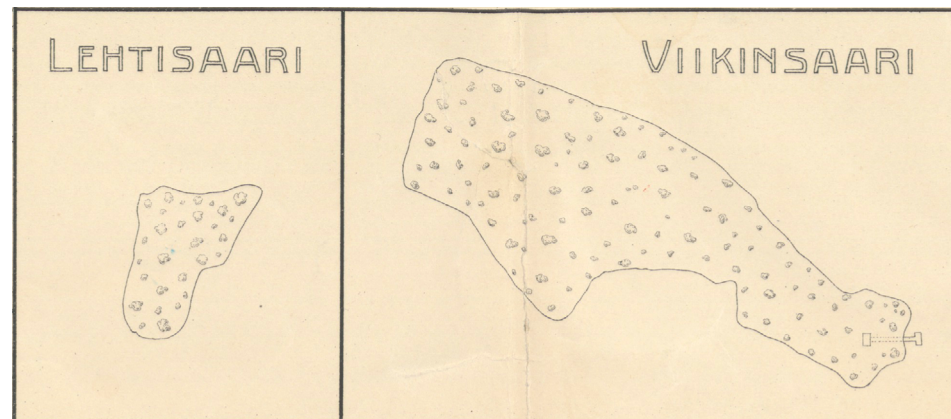
Tämä ratkaisu kuitenkin viipyi, sillä pirkkalalaiset vastustivat kaupungin esitystä. Tallqvistin oikeudenomistajat hermostuivat vuosi vuodelta enemmän, pysyivät oikeutta saada myydä saaret muillekin, mutta valtuusto piti kiinni ehdollisesta kaupasta. Tallqvistin kuoltua vuonna 1893 tehtiin perikunnan puolesta uusi esitys kaupungille, että kauppa lopullisesti tehtäisiin, ja 29.6.1893 valtuusto hyväksyi saarten kaupat kokouksessaan, vaikka saarten hallinnollinen yhdistämispäätös olikin vielä kesken.⁴

¹ Rainio 1938

² Tast 1997

³ Voionmaa 1932 s. 720

⁴ Rainio 1938

Ote Tampereen kaupungin rakennuskonttoirin laatimasta kaupungin asema- ja aluekartasta vuonna 1908. MML.

Valokuva Viikinsaaresta 1900-luvun alussa. VKA.

Saarten kunnostus aloitettiin pian kauppojen jälkeen. Tampereen valtuusto asetti Viikinsaaren komitean, jonka jäseniksi tulivat herra Clayhills, Genetz, Idman, Lindberg ja Selin. Komitealle myönnettiin rahoitus uuden kivisen laivasillan rakentamiseksi entisen laiturin kohdalle, vartijatuvan rakentamiselle ja metsän raivaamiselle sekä saarella entuudestaan olleen ravintolarakennusten korjaamiseksi. Kaupunginarkkitehti Lambert Petterson laati piirustukset laivalaiturista ja vartijatuvasta. Rakennustyöt toteutettiin vuoden 1894 alussa ja ensimmäiset kansanhuvit saaresa järjestettiin kesällä 1894.¹

Vuonna 1894 rakennetulla vartijatuvalla haluttiin varmistaa saaren turvallisuus ja järjestys, sillä yleinen juhliminen ei myöskään tuohon aikaan yleensä sujunut ilman häiriötä ja ilkivaltaa. Viikinsaareen palkattiin myös vartija järjestystä valvomaan. Järjestyshäiriöt vaihtelivat sopimattomasta käytöksestä tuhopolttoihin. Esimerkiksi vuoden 1895 juhannuksen jälkeen Aamulehti kirjoitti, ettei saarella kaikki näyttäneet tietävän, että hyvä ja säädyllinen käytös on viisainta ja välttämätöntä, jos ei halua leimautua rauhanhäiritsijäksi.

Saari ei ehtinyt olla kauaa huvipaikkana ennen ensimmäistä tulipaloa. Ravintolarakennus paloi vuoden 1895 kesällä, ja paloa epäiltiin tuhopoltoksi. Kaupunginvaltuusto myönsi jälleen varat uuden kesäravintolan rakentamiseksi heti tulipalon jälkeen.²

Vuonna 1897 Viikinsaari ja Lehtisaari yhdistettiin lopulta Tampereen kaupunkiin kirkollisessa, hallinnollisessa ja oikeudellisessa suhteessa. Saarten yhteiseksi pinta-alaksi laskettiin 16,9 ha.³ Saareen hankittiin myös puhelin vuonna 1897, koska sitä pidettiin tarpeellisena järjestyksen parantamiseksi juhlissa.⁴

Vuonna 1899 rakennettiin saareen oma 36 m² putkarakennus, ”Viikinsaaren poliisivahtikonttori”, tuonaikaisten huvialueisiin liittyvien määräysten mukaisesti. Rakennuksen suunnitteli Tampereen kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosastolta arkkitehti Bernt Blom.⁵

---

1 Viikinsaari-aineistot, 1893-1894, TKA

2 Rainio 1938

3 Voionmaa 1932 s. 522

4 Tast 1997

5 Saressalo, Nuutinen ja Väätti 1998

Saaren ravintolarakennus paloi jälleen huhtikuun ensimmäisen päivä vastaisena yönä vuonna 1900. Tätäkin tulipaloa epäiltiin tuhopoltoksi, mutta palon syytä ei saatu selvitettyksi. Uusi ravintolarakennus pystytettiin vielä samana vuonna kesään mennessä osaksi palovakuutuksesta saaduilla, osaksi valtuuston myöntämällä varoilla. Rakennuksen suunnitteli kaupunginarkkitehti Lambert Petterson.⁶ Uusi rakennus toteutettiin edellisen paikalle uudestaan entisten piirustusten mukaan, joihin oli tehti pieniä käytännön vaatimia muutoksia. Rakennusurakan sai rakennusmestari Konstantin Vilenius ja se valmistui heinäkuun alkupäivinä.⁷

---

6 Rainio 1938

7 Miettinen 1993

Viikinsaaren vartijatupa Berndt Blomin valokuvaamana 1900-luvun alkuvuosina. VKA.

1890-luvun juhlintaa

Viikinsaari ei ollut yksinomaan työväenyhdistyksen käytössä, mutta työväenyhdistys ja sen ammattiosastot järjestivät suuren osan saaren tapahtumista. Saarella järjestettävässä toiminnassa näkyi sivistyspyrkimys, mutta pääpaino oli huvittelussa. Saaren tapahtumien ohjelmissa oli yleensä torvisoittoa, avauspuhe, kuorolaulua, runonlausuntaa, urheilukilpailuja kaikenikäisille, näytelmiä ja muita esityksiä. Toisinaan näytelmät olivat suurella vaivalla ja esiintyjäjoukolla toteutettuja.

Viikinsaaren kansanhuvit saavuttivat suuren suosion. Pyrkijöitä oli enemmän kuin saareen voitiin kuljettaa, väkimäärä nousi yleensä tuhansiin ja viimeiset pääsivät saareen usein vasta myöhään illalla. Esimerkiksi toukokuussa 1896 Viikinsaarella järjestettiin myös Nikolai II:n kruunausjuhla, joka aloitettiin Aleksanterin kirkossa Tampereella jossa tuhansille ihmisille jaettiin vapaalippu laivamatkaa varten Viikinsaareen. Juhlaan kuului laivalipun lisäksi ilmaista ruokaa, mikä kuvaa hyvin Viikinsaaren luonnetta nimenomaan kansan huvipaikkana.⁸

Joselinniemessä, nykyisen Pyynikin kesäteatterin alueella, toiminut Joselinin ravintola paloi 1890-luvun lopulla, mutta sen yhteydessä toiminut keilaratarakennus säästy tulipalolta. Tämä keilaratarakennus siirrettiin Viikinsaareen.⁹

VIIKINSAAREN RAVINTOLA JA KEILARATA.
Telef. 4 55

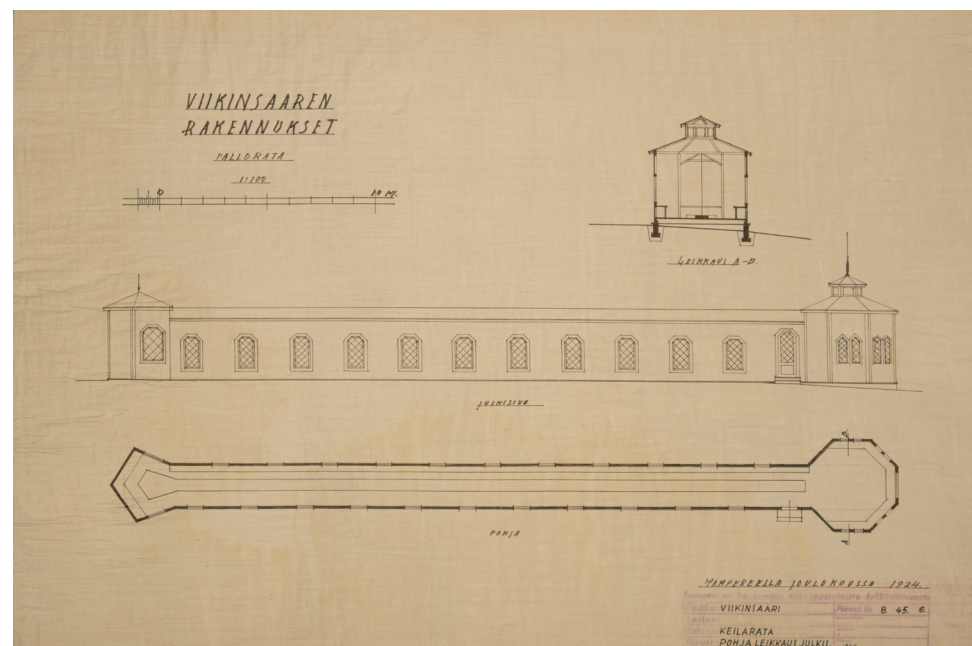
Viikinsaaren Ravintola ja Keilarata

Iso Juhlasali isommille seuroille sekä erityisiä huoneita pienemmille seuroille aina saatavissa. Kroketti, volangi y. m. peliä sekä urheiluesineitä yleisön käytettävissä.

Saaren oma höyrypursi »VIIKINSAARI» välittää liikettä kaupungin ja saaren välillä, lähtien kaupungista kello 11 e. p. ja 1 päivällä. — Klo 3—10 i. p. lähtee laiva kaupungista joka täysi tunti ja saarelta joka puolitunti, poiketen Pyynikin laituriin.

HUOM! Sunnuntaisin välittää Höyrypursi liikettä Pyynikin ja saaren välillä kello 9:stä aamulla kello 11:sta illalla.

Mainos Viikinsaaresta osoitekalenterissa 1901-1902. TKA.

Joselinniemestä siirretty keilarata. Piirustus joulukuulta 1924. TPA.

8 Tast 1997

9 Rainio 1938

1900-luvulta 1980-luvulle

Vuosisadan vaihde oli poliittisesti levotonta aikaa. Ilmeni myös erimielisyyksiä siitä, keiden käyttöön Viikinsaari oli tarkoitettu. Työväenyhdistys järjesti edelleen suuren osan saaren juhlista, mutta kaupunki omisti saaren eikä halunnut luovuttaa sitä yksinomaan työväenyhdistyksen käyttöön. Vuonna 1898 kaunistuskomitea, jolle saaren hoito oli siirtynyt, otti saarelle yksityisen ravintoloitsijan ja kielsi kaiken muun kaupustelun. Työväenyhdistys närkästyi tästä päätöksestä siinä määrin, että uhkasi kokonaan lopettaa toiminnan Viikinsaarella.¹

Suurlakon aikaan vuonna 1905 saareen vietiin santarmeja vartioitavaksi. Myöhemmin Kansalaissodan aikaan vuonna 1918 saarella sijaitti valkoisten joukko-osasto. Poliittisten levottomuuksien aikana saarta nimitettiin muun muassa Sahaliniksi.²

Viikinsaaren ravintolaa vuokrattiin vuoteen 1910 asti yksityisille ravintolanpitäjille. Työväenyhdistys olisi halunnut ostaa ravintolaoikeudet jo aiemmin itselleen, mutta kaupunki halusi pitää oikeudet yksityisillä toimijoilla jotta saari pysyisi kaikkien kaupunkilaisten virkistyspaikkana. Vuodesta 1910 alkaen ravintola oli lopulta pitkään Työväenyhdistyksen hoidossa, lukuunottamatta vuosia 1913-1915.³

Alkuaikana liikennettä saareen välittivät yksityisten omistamat laivat ja moottori-veneet. Vuonna 1910 Työväenyhdistys hankki Tarmo-nimisen tilavan moottori-veeneen välittämään liikennettä ja vuonna 1919 hankittiin laiva, joka sai nimekseen Pyynikki. Myöhemmin se vaihdettiin Sampo-laivaan, jonka lisäksi yhdistys hankki Viikinsaari-nimisen aluksen. Yhdistyksen toimesta perustettiin siten Tampereen Höyrylaiva Oy niminen yhtiö hoitamaan tätä laivaliikennettä.⁴

Vuonna 1917 Työväenyhdistys rakennutti saareen kesäteatterin ja tanssipaviljongin. Kesäteatteri on sittemmin purettu.⁵ 1920- ja 1930-luvuilla olemassa olevia rakennuksia ja ympäristöä kunnostettiin- ravintolarakennusta laajennettiin, ja saareen rakennettiin muun muassa ulkoilmanäyttämö ja sauna. 1930-luvun lamavuosina Viikinsaarella järjestettiin työllisyystöitä työttömille. Tuolloin muun muassa saaren pelikenttäalueet tasoitettiin ja eteläistä uimarantaa parannettiin.

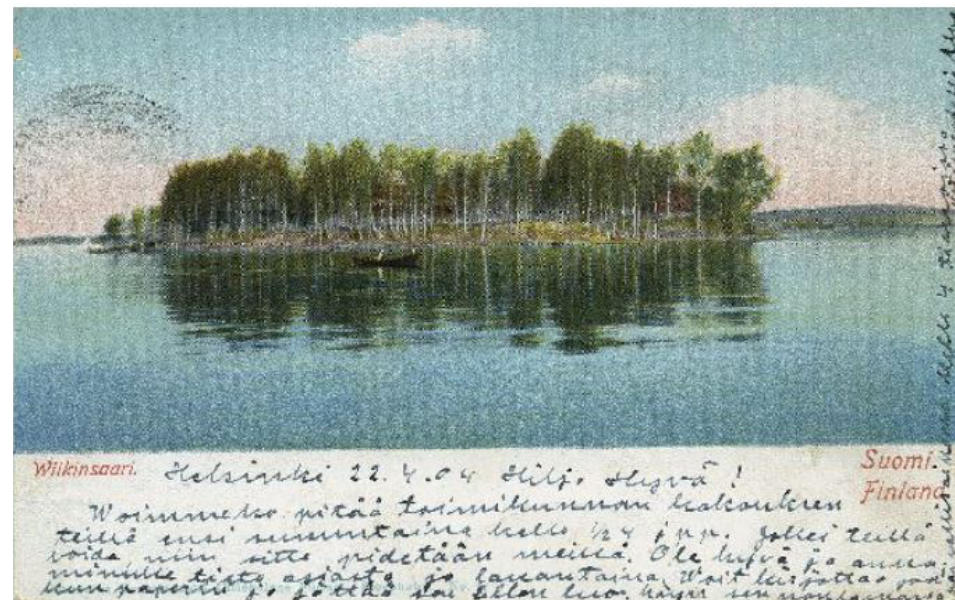
¹ *Tast 1997*

² *Voionmaa 1932*

³ *Tast 1997*

⁴ *Viikinsaari-aineisto TKA*

⁵ *Leskinen 1998*

Vuonna 1904 Viikinsaaresta lähetetty postikortti. VKA.

S/s Viikinsaari, noin 1912 rakennettu puurunkoinen laiva. Valokuva 1910-luvulta. VKA.

Viikinsaaren ravintola vuonna 1937. E.M. Staf. VKA.

Kesäisinä lauantai- ja sunnuntaipäivinä saari oli täynnä juhلاميelistä työkansaa. Ennätys saavutettiin juhannuksena 1935, jolloin saassa laskettiin käyneen yhden päivän aikana noin 8000 henkeä.¹

Saari on toiminut myös monenlaisten tamperelaisten urheiluseurojen, muiden yhdistysten ja ammattiosastojen kesätapahtumien näyttämönä. Suomen vanhin uintimaraton, Viikinsaaren ympäriuinti, järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1919, tosin heikolla menestyksellä. Seuraavan kerran maraton pidettiin 1938, jonka jälkeen se on ollut lähes vuosittainen tapahtuma.

Kun Tampereen Työväenyhdistyksen vuokra-aika loppui 1950-luvulla, Viikinsaari tuli kaupungin vapaa-aikaviraston hallintaan.² Vuonna 1950 Viikinsaaren rakennettiin Vilho Kolhon suunnittelema saunarakennus saaren pohjoisrannalle.

1930-luvulla järjestetyt työllisyystyöt työttömille jatkuivat seuraavan kerran vuonna 1978 saaren rakennusten kunnostuksilla. Tuolloin ravintolarakennuksen keittiö uudistettiin perusteellisesti: Tätä ennen rakennuksessa toimi ainoastaan kahvio eikä varsinaista ravintolatoimintaa.

¹ Viikinsaari-aineisto TKA

² Keskinen 1998

1900-1910 Höyrylaiva Viikinsaari II Alarannassa. VKA.

1990-luku: Saaren toiminnan parantamista

Vuonna 1992 siirtyi Viikinsaaren käyttövastuu Tampereen kaupungin vapaa-aikavirastolta kulttuuritoimelle. Saareen alettiin panostaa perhepuistona ja virkistysalueena jollaisena se tunnetaan nykyäänkin. Olemassa olevia rakennuksia alettiin kunnostaa ja toimintoja parantaa. Viikinsaaren luonnonsuojelualue perustettiin 9.12.1994.

Kulttuuritoimi alkoi suunnitella saaren tulevaisuutta ja hahmotteli sinne aluksi veistospuistoa, jota varten kuulosteltiin Tampereen Taiteilijaseuran kautta kuvataiteilijoiden mielipiteitä suunnitelmista. Taiteilija Ilkka Väätti innostui lopulta asiasta ja esitti aluksi, että saareen rakennettaisiin pieni renessanssityylinen kappeli, mutta sen sijaan kulttuurisihteerin Markku Saharinen ehdotti putkarakennuksen kunnostamista kappeliksi. Pyhäjärven kappeli valmistui Väätin suunnitelmien mukaan putkarakennukseen vuonna 1995.³

³ Keskinen 1998

Kartta Viikinsaaresta ja Lehtisaaresta vuodelta 1953. MML.

Tontin ja piha-alueen nykytila

Nykyisin saari on Tampereen kaupungin kulttuuritoimen ylläpitämä monipuolinen perhepuisto. Saarella on kolme asemakaavalla suojeltua rakennusta: vartijatupa eli henkilökunnan talo (Lambert Petterson 1894), ravintolarakennus (Lambert Petterson 1900) sekä tanssi- ja soittopaviljonki (E.M. 1928).

Lisäksi saarella on vuonna 1899 rakennettu putka, joka on muutettu 1990-luvulla kappeliksi, inforakennus (1904), näyttämöpaviljonki (1928) joka toimii kesäteatterina katsomoineen (2014), saunarakennus (1983), kioski (1988), jätevarasto (2007) sekä ravintolan lisärakennus (2013). Läntinen osa Viikinsaaresta on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi, jossa on mahdollista tutustua saaren luontoon.

Viikinsaareen saavutaan edelleen laivalaitureiden kautta saaren itäpuolelta, kuten jo 1800-luvullakin. Hiekoitettu kulkuväylä johtaa ravintolarakennukselle jonka edustalla on hoidettua puistoa. Lähes kaikki rakennukset sijaitsevat ravintolarakennuksen lähetyillä. Vartijatupa on saaren itäisimmässä päässä, kesäteatterin näyttämö ja katsomo lännempänä luonnonsuojelualueen rajalla.

Luonnonsuojelualueen pinta-ala on 10,53 ha, ja se sijaitsee saaren länsiosassa. Saarta kiertää kahden kilometrin pituinen luontopolku. Luonnonsuojelualueen kasvillisuus on enimmäkseen lehtokasvillisuutta. Saaren rehevää sisäosaa reunustaa viljely- ja laidunkäytössä ollut alue, jossa kasvaa sekaisin lehto-, kangas- ja kulttuurikasveja.

Ilmakuva Viikinsaaresta kohti länttä. Rakennusten käyttötarkoitukset ja rakentamisajankohdat lisätty kuvaan.

VIIKINSAAREN RAVINTOLA

Arkkitehdin esittely

Lambert Petterson toimi Tampereella kaupunginarkkitehtina vuosina 1891-1900 ja 1902-1918. Pettersonin suunnittelema rakennuksia löytyykin Tampereelta lukuisia, esimerkiksi: Finlaysonin tehtaan johtajan asunto (1899), Ruuskasen talo/lii-kepalatsi (1893-1900), Finlaysonin konttorirakennus (1895), Klingendahlin tehdas (1898), Verkatehtaan värjäämö (1896), Marjatan sairaala (1913), Aaltosen tehdas (1914), Tampellan Kehräämörakennus (1910-luvulla) ja Lokomon konepajan konehalli (1916).

Petterson suunnitteli myös useampia puisia asuinrakennuksia kuten rakennukset Näsilinnankatu 38:ssa (1891) ja Kyttälänkatu 1/Pellavatehtaankatu 17:ssa (1892). Viikinsaareen Petterson on suunnitellut Vartijatuvan sekä laiturin vuonna 1894 ja ravintolarakennuksen vuonna 1900.

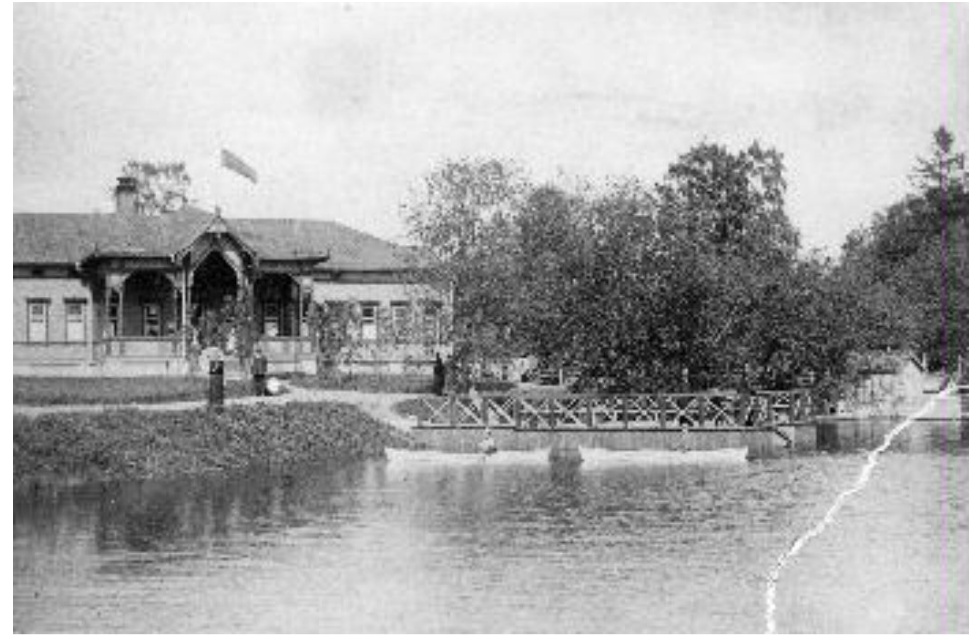
Alkuperäinen arkkitehtuuri

Viikinsaaren ensimmäinen ravintola rakennettiin 1870-luvun alussa kondiittori-mestari Tallqvistin toimesta. Tämä rakennus pääsi huonoon kuntoon Tallqvistin ravintolatoiminnan loputtua ja saaren ollessa joutomaana. Tampereen kaupunki kunnosti alkuperäisen ravintolarakennuksen ostettuaan saaren vuonna 1894, mutta rakennus paloi heti seuraavana vuonna ja tilalle rakennettiin uusi. Tämäkin ravintolarakennus paloi alkuvuodesta 1900, ja tilalle rakennettiin nykyäänkin saarella oleva ravintolarakennus.

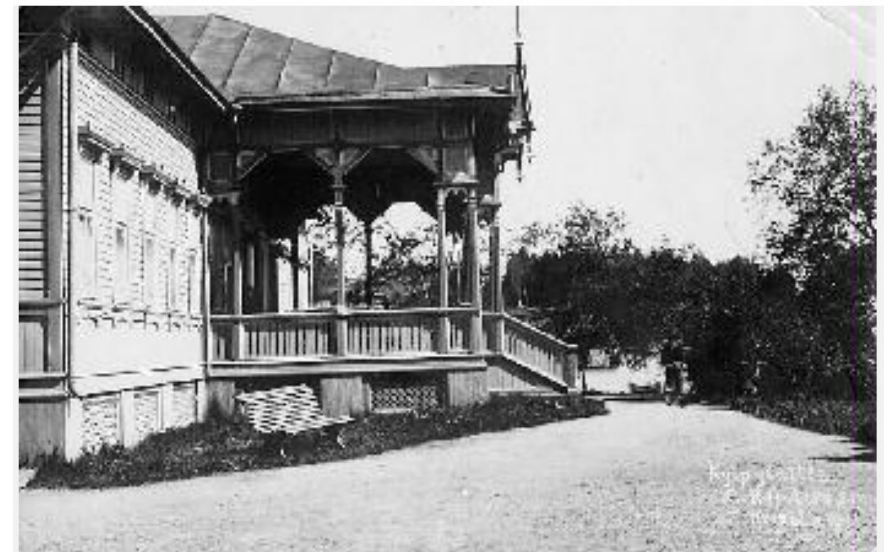
Palanut ravintolarakennus oli vakuutettu Hämeenläänin palovakuutusyhtiössä. Rahatoimikamari esitti kirjeessään 2.4.1900 Tampereen kaupunginvaltuustolle, että ravintola rakennetaan palaneen paikalle uudestaan entisten piirustusten mukaan. Samalla pyydettiin saada tehdä suunnitelmiin pieniä tilojen käytettävyyttä parantavia muutoksia.

Kaupunginarkkitehti Lambert Pettersonia pyydettiin piirtämään uusi ravintola ja piirustukset valmistuivat jo huhtikuun 1900 aikana. Rakennusurakan sai rakennusmestari Konstantin Vilenius ja ravintola valmistui heinäkuun alkupäivinä.

Vaikka ravintolan suunnittelu ja rakentaminen toteutuivat suhteellisen nopealla aikataululla, oli lopputulos koristeellinen ja näyttävä. Ravintolasalista tehtiin korkea ja valoisa tila, jonka puurakenteet koristeltiin huolellisesti. Salia kiersi itä- ja eteläjulkisivuilla ikkunaton veranta. Ulkoseinillä vuorottelivat suuret ikkunat ja ikkunalliset avautuvat ovet.

Kuvassa todennäköisesti jompi kumpi Viikinsaaren entisistä ravintolarakennuksista, eli joko vuonna 1895 tai vuonna 1900 palanut ravintola. G. H. Andersson 1880-1889. VKA.

Kuvassa todennäköisesti Viikinsaaren vanha ravintola, joka toimi lähtökohtana uuden ravintolarakennuksen suunnittelussa. G. H. Andersson 1880-1889. VKA.

Henkilökunnan tilat, keittiö ja varastotilat oli sijoitettu rakennuksen kaksikerroksiseen pohjoisosaan. Nämä tilat olivat yhteydessä ravintolasaliin tarjoiluhuoneiden kautta. Yläkerrassa sijaitsevat emännän, vahtimestarin ja henkilökunnan huoneet jonne oli oma porrasyhteys keittiöstä. Korkeasta ravintolasalista pääsi omaa näyttävää sisäporrasta pitkin toisen kerroksen pienempään ravintolatilaan, josta avautui parveke länteen.

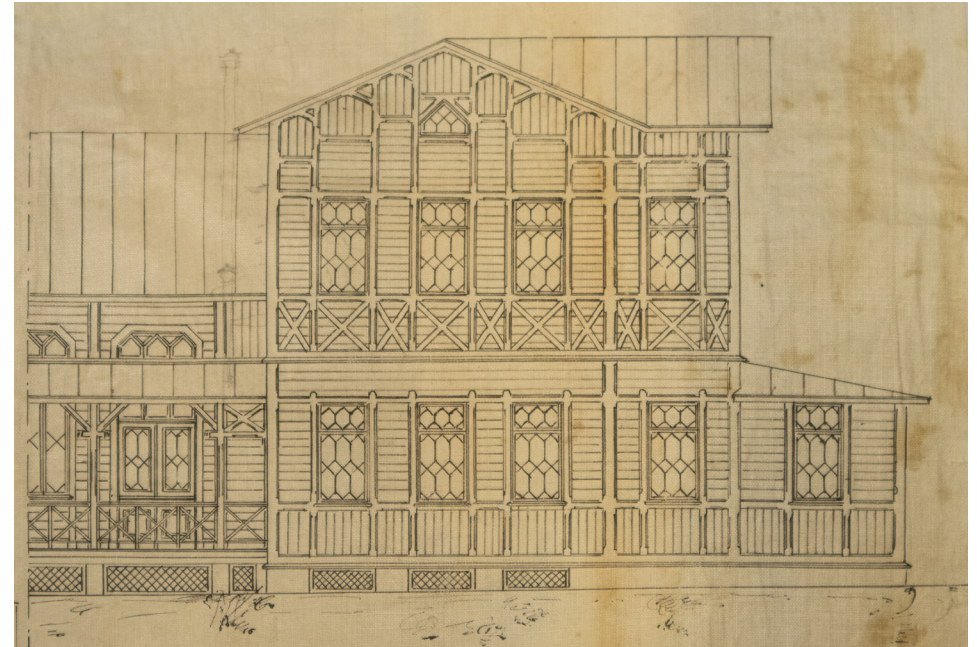
Rakennuksessa on pystyhirsirunko, puujulkisivu ja tuulettuva alapohja muualta kuin viinikellarin kohdalla. Katto on konesaumattua peltiä. Rakennuksessa oli useampi peltikuoriuuni lämmitystä varten.

Arkkitehtoninen identiteetti

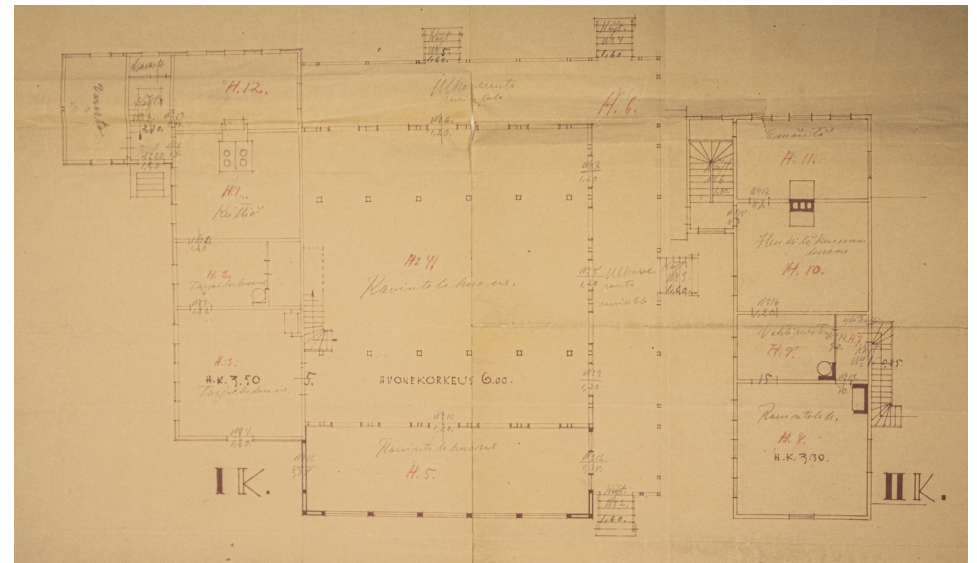
Tyylillisesti rakennus edustaa 1800-luvun jälkipuolella yleistynyttä nikkarityyliä, "Snickarglädje". Nikkarityyli vei julkisivujen koristeellisuuden huippuunsa. Lautoja koristeltiin lehtisahalla, pylväitä ja palkkeja sorvattiin. Väreissä oli suuria kontrasteja, esimerkiksi vaalealla seinällä saattoi risteillä värikkäitä listoja.

Julkisivuseinämät on jaettu osiin vuorilautojen linjoja hyödyntäen. Jaotellut julkisivulaudat kaareutuvat juuri ennen räystäälinjaa. Ikkunaruudut on jaettu koristeellisesti pieniin osiin. Koristeellisuutta on myös kuistin pylväissä, joiden vaakapuut on sorvattu pyöreiksi. Rakennuksen näyttävin tila on ravintolasali, jonka kantavissa puurakenteissa on lehtisahattua ja sorvattua ornamenttiikkaa.

Tuon ajan arvokkaampiin ikkunoihin käytettiin saksalaisten myyntiluetteloiden esittelemiä, mutta oman maan puusepäntaiteilla ja sahoilla valmiiksi työstettyjä ulkopuolisia lyöntilistoja. Tämä tyylin mukainen koristelu kiinnitettiin viimeistelytyönä pintaan samaan tapaan kuin kipsikoristeet aiemmin kivrakennuksen julkisivuun.

Julkisivu itään. Lambert Pettersonin huhtikuu 1900. TPA.

Ravintolan pohjapiirros. Tampereella syyskuussa 1932, TKA.

1800-luvun lopun nikkarityyliä Ravintola Casinon verannalla Loviisassa. Rakennuksen on suunnitellut Lars Sonck vuonna 1897. LK.

Hämäläisten opiskelijoiden kesäjuhla Viikinsaarella 4.8.1904. Elias Paalasen kokoelma, Historian kuvakokoelma, MV.

Kurhilan vanha koulu, rakennettu vuonna 1892. Ikkunoissa uusrenessanssin henkeä, muutoin ajallisesti rakentamiskonventioiltaan vastaavanlaisuutta Viikinsaaren ravintolarakennuksen kanssa. Ari Myllylä, 1908. AK.

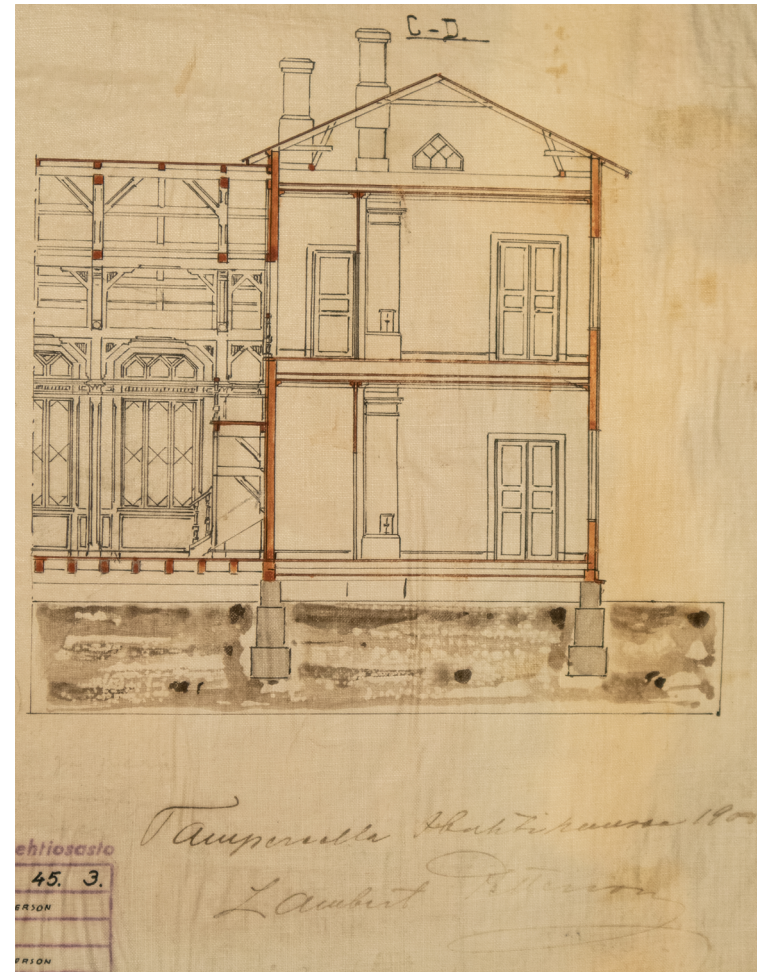
Viikinsaaren ravintolan länsi- ja eteläjulkisivua alkuperäisessä asussa. Berndt Blom 1900-1903. VKA.

Mainos Viikinsaaresta osoitekalenterissa 1901-1902. Perspektiivipiirros ravintolan alkuperäisestä ilmeestä lännestä. TKA.

Ravintolasali huhtikuussa 2022

Lambert Petterssonin leikkauspiirustus ravintolasta.
Huhtikuu 1900. TPA.

Viikinsaaren ravintoloitsijoita 1900-luvun alusta 1980-luvulle:

1901 - 1903 soitonjohtaja A. Liljeström

1904 - 1906 tehtailija D. Husso

1907 - 1908 leipuri Vilho Aalto

1909 Raittiusseuran keskuskomitea

1910 - 1912 Tampereen työväenyhdistys

1913 - 1915 Kalle Ahlqvist

1916 - 1968 Tampereen työväenyhdistys, kesä -64 viimeinen, jolloin yhdistys vastasi ravintolasta

1973 - 1976 Naisvoimisteluseura Säkenet piti kahvilaa

1977 Tampereen opiskelijatuki ry

1978 - 1979 Juvenes Oy, edellisen sisaryhtiö

1980 - 1987 Viikinsaaren Ravintola Oy, Yvonne ja Jukka Virtanen

1988 - x Tampereen laivamatkapalvelu, Tapio Vuorinen

...

Länsijulkisivulle vuonna 1928 rakennettu verantalaajennus, joka on myöhemmin purettu. Staf 1939. TPA.

Ravintolan itäjulkisivu ja piha 1960-luvulla. 24.7.1962. Reino Branthin. VKA.

Jonoa ravintolaan juhannuksena 1948. Jussi Kangas 24.6.1948. VKA.

MUUTOSTYÖT

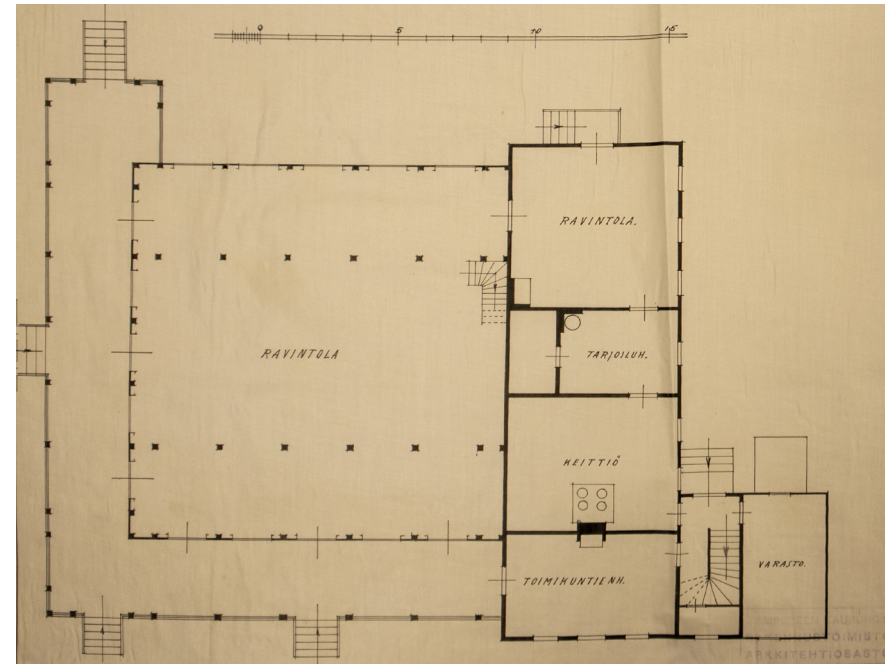
1910 - 1920 -luvut: Kunnossapitoa ja lasiverannan laajennus

1910-luvulla rakennukseen ei tehty muutoksia.

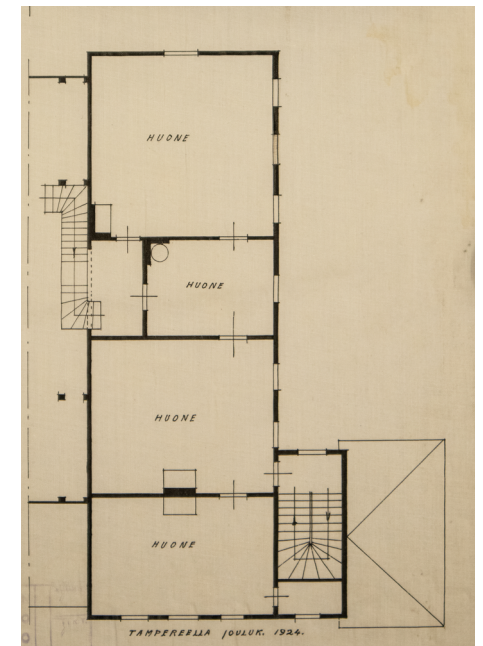
Tilapalvelun arkistosta löytyi ravintolarakennuksen pohjapiirros joulukuulta vuodelta 1924, jossa pääkerros on vastaavanlainen kuten vuoden 1900 piirroskin. Pohjapiirroksissa on esitetty myös kellari ja yläkerta, joita ei vuoden 1900 piirroksessa ole. Pohjapiirroksiset on laadittu samaan aikaan kuin Viikinsaaren vartijatuvan vanhimmat säilyneet rakennuspiirustukset, eli kenties samalla kertaa on toteutettu muutos- ja korjaustöitä sekä vartijatupaan että ravintolaan.

Tilat on nimetty vuoden 1924 pohjapiirrokseseen, mitä ei alkuperäisissä pohjapiirroksissa ole tehty. Alakerrassa sijaitsee ravintolatilojen ja keittiön välissä tarjoiluhuone ja itäisin huone on nimetty toimikuntien huoneeksi. Piianportaan pohjoispuolella sijaitsi varasto. Yläkerran tilat ovat nimetty ainoastaan huoneiksi.

Kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer ehdotti syksyllä 1927 ravintolaan lisättäväksi lasiverannan länsipuolelle. Kesällä oli sähkövalaistus saatu lopulliseen kuntoon ja tehty valmiiksi veranta josta ovi eteläkuistille.¹ Piirustukset laati helmikuussa 1928 "E.M."

Ravintolan pohjapiirros joulukuussa 1924. TPA.

Ravintolan yläkerran pohjapiirros joulukuussa 1924. TPA.

¹ Miettinen 1993

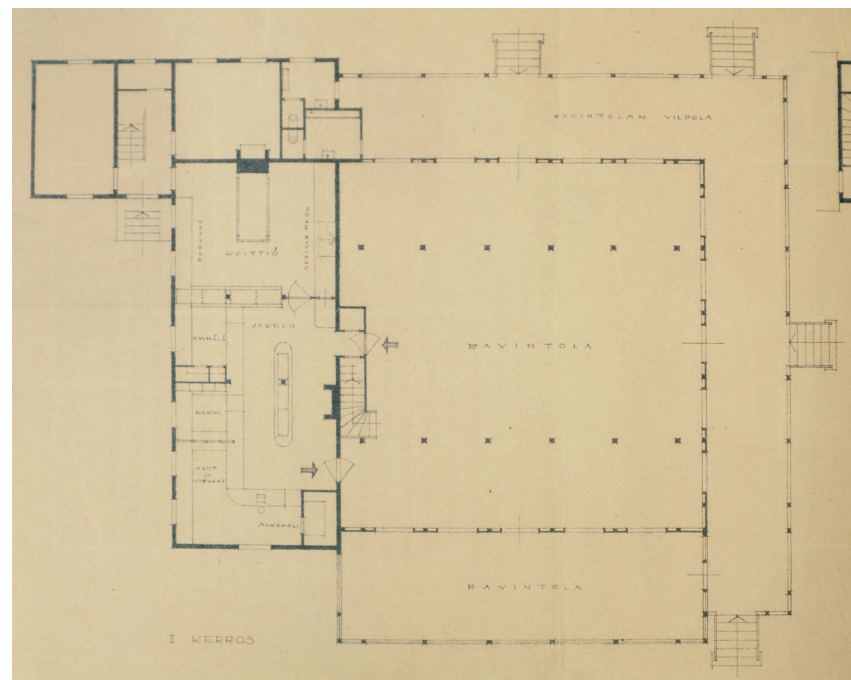
1930 - 1960-luvut: Julkisivu- ja tilamuutoksia

Vuonna 1932 muutettiin ensimmäisen kerroksen kabinetin ulko-ovi läntisellä julkisivulla ikkunaksi.² Tilapalveluiden arkistosta löytyi myös piirustuksia keittiön uusista kalusteista huhtikuulta 1939.

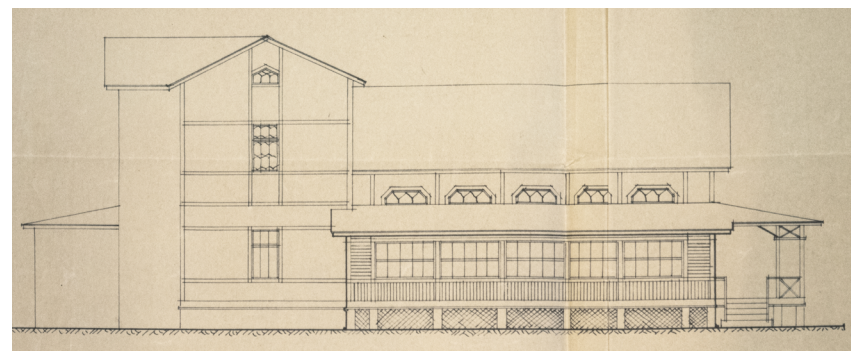
Tampereen Työväenyhdistys teetti ravintolan sisätiloissa muutos ja kunnostustöitä 1940-luvulla. Joko vuoden 1943 tai 1942 keväällä maalattiin ravintolasali sisältä. 1940-luvun alussa rakennettiin myös WC:t itäkuistin päähän kabinettilan paikalle. Läntisestä kabinetihuoneesta tehtiin tarjoiluhuone ja oviaukko salin puolelle muutettiin. Toisen kerroksen henkilökunnan ja kabinetin välisestä huoneesta poistettiin uuni ja väliseinä. Vuonna 1944 kaupunki myös uusi ravintolan välittömässä läheisyydessä olevat istutukset.³

1950-luvulla eteläinen kuisti muutettiin osaksi ravintolatilaa rakentamalla kuistista umpiseinäinen ja ikkunallinen tila. Portaat eteläjulkisivulta poistettiin. Suunnitelmat teki Vilho Kolho.

1960-luvulla rakennukseen ei tehty muutoksia.

"Viikinsaaren kesäravintola keväällä 1947 tehtyjen muutosten jälkeen". Tampereen kaupunginarkistosta löytyi Hämeen lääninhallituksen hyväksytty päätös huoneistossa tapahtuneiden muutosten johdosta, jossa viitataan tähän piirustukseen. V. Salmela huhtikuu 1947. TKA.

Länsijulkisivu syyskuussa 1932. TKA.

² Miettinen 1993

³ Miettinen 1993

1970 - 1980-luvut: Perusparannus

1970-luvun aikana ravintolaan tehtiin suurempi korjaus- ja perusparannustyö. Rakennukselle tehtiin entisöintisuunnitelma vuonna 1973. Ravintolasalin portaikko entisöintiin ja alla olevat komerot purettiin. Sähkö-, ilmanvaihto-, viemäri- ja vesi-johtosuunnitelmat laadittiin vuonna 1974 (Insinööritoimisto Tuure Ahtee Ky).

Itäkuistin seinän viereen rakennettiin naulakko, wc-tilat uusittiin ja miesten wc:tä pienennettiin. Keittiön ja salin välille tehtiin kaksi taiteovea. Tarjoiluhuoneesta muutettiin emännänhuone ja kabinetti, jonka länsi-ikkuna vaihdettiin takaisin ulko-oveksi vuonna 1976.

Vuonna 1977 tehtiin viemärijohto Pyhäjärveen Viikinsaaren ja Peresaaren välisen salmen alitse. Samana vuonna ravintolan keittiö kunnostettiin. Eteläveranta ja ravintolasali maalattiin vuonna 1978. Ravintolan sisä- ja ulkovärisuunnitelma löytyy Tilapalvelun arkistosta.

Vuoden 1978 aikana ravintolarakennuksen keittiö uudistettiin perusteellisesti. Vaikka rakennusta olikin nimitetty ravintolaksi, toimi siinä tätä ennen ainoastaan kahvio-tason ravintola eikä varsinainen ruokaravintola.

Pohjoiseen osaan rakennettiin laajennusosa yleistö-wc:ille. Länsiveranta purettiin ja tilalle rakennettiin länsijulkisivulle ulkotarjoilualue, jonne kuljettiin ulko-ovesta salin länsijulkisivulta. Samalla kabinettihuoneen ulko-ovelle rakennettiin uusi katos ja ulkoportaat.⁴

Ravintolarakennukseen tehtiin ulko- ja sisämaalaukset vuonna 1980. Vuonna 1986 aloitettiin osittain ravintolan korjaustyöt jotka jatkuivat vuoden 1988 aikana. Ulkotarjoilualueen aitausta korotettiin. Vuonna 1987 keittiö saneerattiin ja seuraavana vuonna rakennusta kunnostettiin.⁵

Ravintolasali vuonna 1976. Tampereen kirjatyöntekijäin sosialistisen yhdistyksen ja vierailevan SKP:n kirjatyöntekijäin yhdistyksen opinto- ja ulkoilupäivä Viikinsaarella. TA.

⁴ Miettinen 1993

⁵ Miettinen 1993

Päiväkotilaiset retkellä Viikinsaarella vuonna 1980. KAR.

Viikinsaaren maihinnousu-tapahtuma. Matti Vetoniemi 1988. Työväenmuseum Werstas, VKA.

Ravintolasali 1980-luvun lopulla. Kaupunginjohtaja Jarmo Rantanen pitämässä puhetta Viikinsaaren maihinnousu-tapahtumassa. Matti Vetoniemi 1988. Työväenmuseum Werstas, VKA.

1990-luku: Perusparannusta ja entisöintiä

Viikinsaari siirtyi Tampereen kaupungin kulttuuritoimiston hallintaan keväällä 1992. Saaren toimintaa alettiin kehittää yhä enemmän tamperelaisten kesänviettopaikkaan sopivaksi ja saarella olevia rakennuksia alettiin kunnostaa.

Vuonna 1990 uusittiin ravintolasalin lattialaudat, ei parkettia. Vuonna 1991 uusittiin peltikatto. Lisäksi toteutettiin puku- ja pesutilasuunnitelma itäisiin huoneisiin ravintolan toisessa kerroksessa.⁶

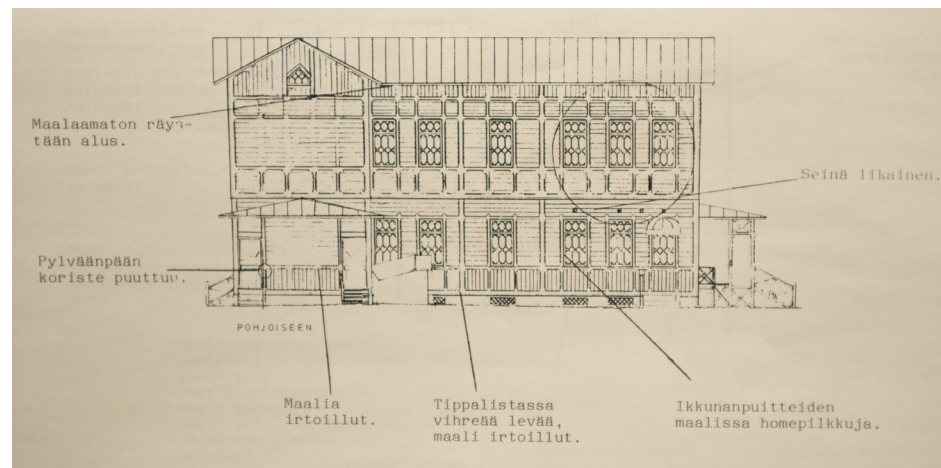
Myös ravintola saneerattiin 1990-luvun alussa. Aukotusta salin puolelle muutettiin ja uutta seinää rakennettiin purettujen 1970-luvun paljeovien tilalle. Keittiön ikkunat kunnostettiin, maalattiin ja heloitus täydennettiin.

Ravintolarakennukselle tehtiin kuntokartoitus keväällä 1994. Kartoituksen laati rakennuskonservaattori Minna Miettinen.

Rakennus oli päässyt ulkoa ja sisältä huonoon kuntoon. Maalipinnat olivat irronneet monin paikoin niin julkisivuissa kuin sisätiloissakin. Seinien ja ikkunapuitteiden maali oli rapistunut. Vesi oli ohjautunut paikoitellen julkisivulautoihin, jotka olivat pehmenneet. Ovien ja ikkunapuitteiden maalipinnoissa näkyi homepilkkuja. Myös useampi ikkunalasi oli haljennut.

Opetusministeriö myönsi Tampereen kaupungin kulttuuritoimelle valtionavustuksen Viikinsaaren ravintolarakennuksen peruskorjaukseen kulttuurikäyttöön sopivaksi. Avustuksessa todettiin, että korjaustöiden tulisi käynnistyä viimeistään 30.11.1998 mennessä.

Ravintolan julkisivujen maalaus suoritettiin ensimmäisenä, lupa tähän myönnettiin jo 15.5.1997. Ulkomaalauksen suunnitelmista vastasi Tilakeskuksen Ullamaija Ijäs. Värit noudattivat suunnitelman mukaan pääosin Tampereen värikaavan FP.98:n ehdotus 2:n värisävyjä.

Viikinsaaren ravintolarakennuksen kuntokartoitus. Rakennuskonservaattori Minna Miettinen toukokuu 1994. TPA.

VIIKINSAAREN RAVINTOLA - ulkovärit	
1. katto on maalattu 2-3 vuotta sitten	mustaksi
2. - seinät	keltainen LIN 131 C
3. - pylväät koristeaiheineen, kaiderakenteet, ikkuna-, ovi- ym. listat, kattokannattajien näkyvät osat, räystäiden ja kiuastien aluslaudoitukset	taitettu valkoinen LIN 037 X
AVOKUISTIN KATTO	
4. - ikkunapuitteet, ulko-ovien vastaavat puiteosat, alaosan peilin syvä osa ja oven puolivälän vaakalista	keskivihreä LIN 149 B
huom! ulko-ovet käsitellään samalla tavalla molemmilta puolilta	
5. - ovien runkorakenne (molemmiin puolin) ja umpiovet kokonaan	tummanvihreä LIN 198 X
6. - sokkelin puiset suojaristikot, ulkoterrassin suojalaukoitukset ja aitaelementit kauktaaltaan sekä portaiden puosot	tummanruskea LIN 210 X (VALTTI COLOR 1613)
TERASSIN (AVO-)LATTIA maalaus (PORRASASKEMAT)	
Sininen LIN 093 X	
lämminharmaa 0234 BETOLUX	

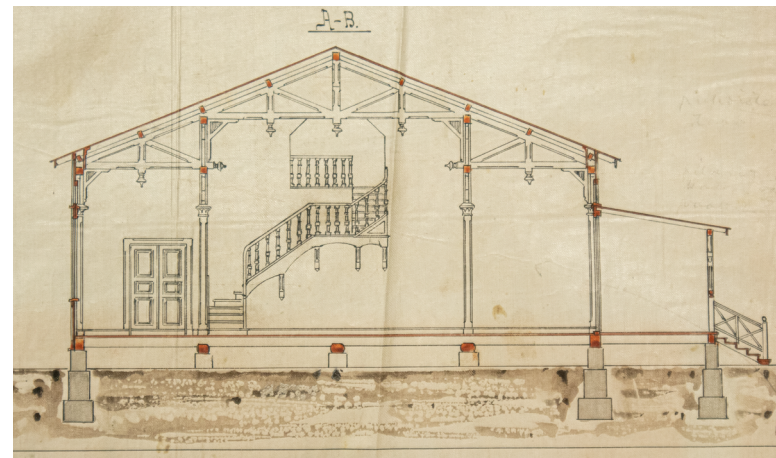
Viikinsaaren ravintolan ulkomaalaus, uudet värisävyt. Ullamaija Ijäs 15.5.1997. TPA.

1990-luvun lopulla toteutetun peruskorjauksen arkkitehtina toimi Tampereen kaupungin tilakeskuksen arkkitehti Eija Kukkonen-Pylkkö, LVI-suunnittelijana Esa Pelttari ja sähkösuunnittelijana Ismo Järvinen.

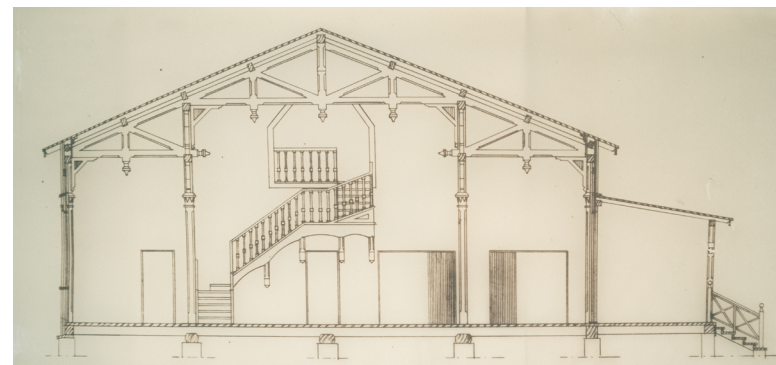
Huhti-toukokuussa 1999 maalattiin ravintolan alakerran terassiosuus. Ravintolasiilin sisämaalaukset ja yläkerran sosiaalitilojen korjaustyöt aloitettiin kesäkauden päätyttyä elo-syyskuussa.

19. toukokuuta 1999 työmaakatselmuksessa todettiin, että julkisivumaalaukset olivat valmiit, arkkitehti- ja LVI-suunnitelmat olivat valmiit, sisäpuoleiset maalaukset oli aloitettu ja niistä terassiosan maalaukset saatu valmiiksi.

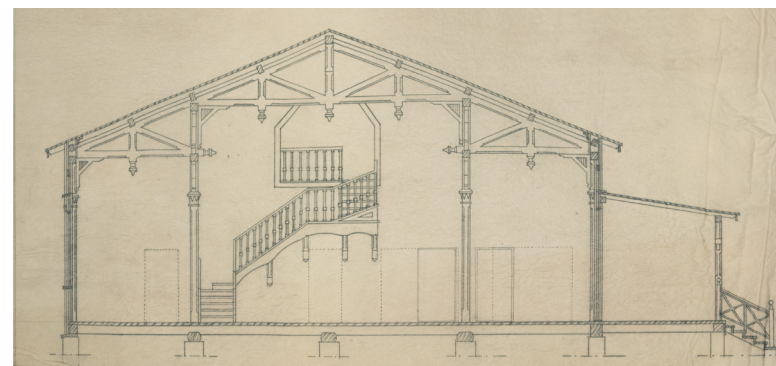
2. kerroksen tilat kunnostettiin ravintolahenkilökunnan sosiaalitiloiksi. Tiloihin rakennettiin suihkut ja wc. Vanhat pinnat levytettiin ja maalattiin sekä tapetoitiin. Porrashuone maalattiin. Seinistä poistettiin vanhat pinkopahvit ja huokolevyt. Vanhat ovet ja ikkunat kunnostettiin ja maalattiin, helat uusittiin tarvittaessa. Uusiksi oviksi määriteltiin mieluusti muualta poistetut vanhat peiliovet jotka myös kunnostettaisiin. Uudet väliseinät toteutettiin tolpparunkoisia, sisälle mineraalivillaa ja pinnalle kipsilevyt.

Leikkaus A-B, huhtikuu 1900. Lambert Petterson. TPA.

Leikkaus 15.4.1978. TPA.

Leikkaus 11.6.1991. Teuvo Viitanen. TPA.

2000 - 2020-luvut: Invaluiska ja perusparannus

Tampereen kaupungin vammaisneuvoston kesätapahtuma 11.6.2002 siirrettiin pois Viikinsaaresta olemassaolevan luiskan kelvottomuuden vuoksi ja tästä oltiin yhteydessä Tilapalveluille korjauksen jouduttamiseksi. Saman vuoden syksyllä 2002 tehtiin suunnitelmat ravintolan terrassin aidan uusimisesta ja invaluisikan rakentamisesta sekä terrassin betonikiveyksen rakentamisesta, jotka toteutettiin seuraavana vuonna. Samalla myös itäisen kuistin laotalattia uusittiin, keittiön lattia uusittiin ja ravintolasaliin rakennettiin uusi tiski. Vuonna 2005 uusittiin keittiön IV-kalusteita.

2010-luvulla rakennukseen ei tehty muutoksia.

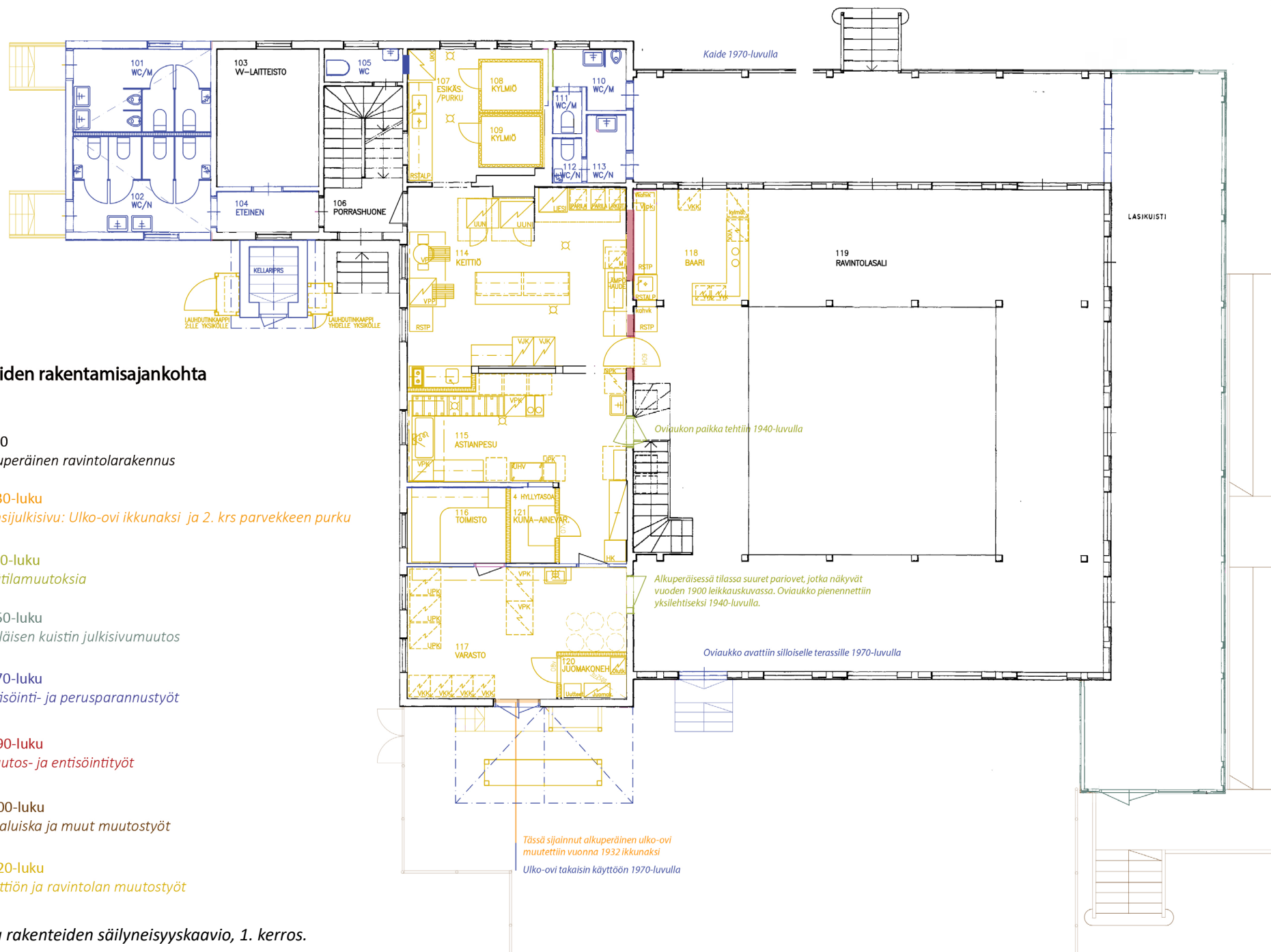
Vuonna 2020 ravintolan keittiöön tehtiin laajempi perusparannus. Myös länsijulkisivun sisäänkäynnin askelmat ja kalusteet sekä pohjoispäädyn wc-tiloihin johtavat ulkoportaat on uusittu 2020-luvulla.

*Vanha invaluisika
länsijulkisivulla. TPA.*

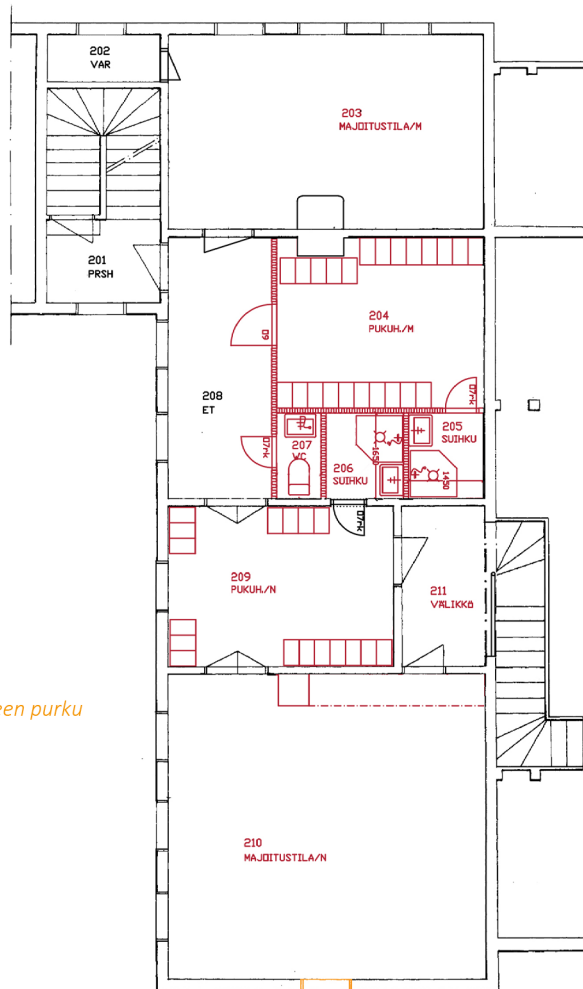
Vanha ja jyrkkä luiska purettiin ja uusi rakennettiin nousemaan eteläjulkisivun suuntaisesti.

Rakenteiden rakentamisajankohta

- 1900
Alkuperäinen ravintolarakennus
- 1930-luku
Länsijulkisivu: Ulko-ovi ikkunaksi ja 2. krs parvekkeen purku
- 1940-luku
Sisätilamuutoksia
- 1950-luku
Eteläisen kuistin julkisivumuutos
- 1970-luku
Entisöinti- ja perusparannustyöt
- 1990-luku
Muutos- ja entisöintityöt
- 2000-luku
Invaluisika ja muut muutostyöt
- 2020-luku
Keittiön ja ravintolan muutostyöt

Tilojen ja rakenteiden säilyneisyyskaavio, 1. kerros.

Rakenteiden rakentamisajankohta

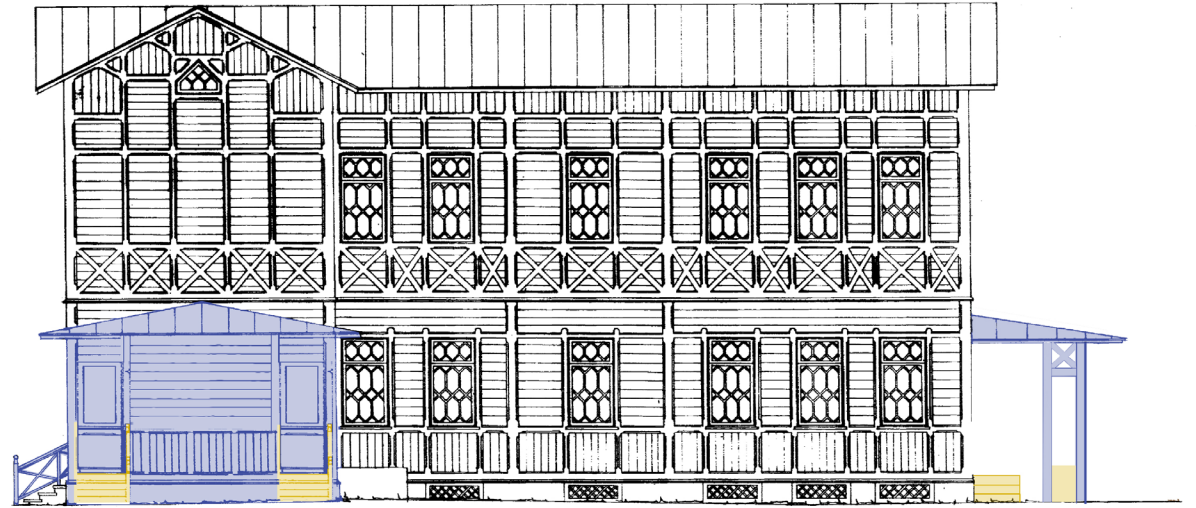
- 1900**
 Alkuperäinen ravintolarakennus

- 1930-luku**
 Länsijulkisivu: Ulko-ovi ikkunaksi ja 2. krs parvekkeen purku

- 1940-luku**
 Sisätilamuutoksia

- 1950-luku**
 Eteläisen kuistin julkisivumuutos

- 1970-luku**
 Entisöinti- ja perusparannustyöt

- 1990-luku**
 Muutos- ja entisöintityöt

- 2000-luku**
 Invaluiska ja muut muutostyöt

- 2020-luku**
 Keittiön ja ravintolan muutostyöt

Tilojen ja rakenteiden säilyneisyyskaavio, 2. kerros.

Rakenteiden rakentamisajankohta

- 1900
Alkuperäinen ravintolarakennus
- 1930-luku
Länsijulkisivu: Ulko-ovi ikkunaksi ja 2. krs parvekkeen purku
- 1940-luku
Sisätilamuutoksia
- 1950-luku
Eteläisen kuistin julkisivumuutos
- 1970-luku
Entisöinti- ja perusparannustyöt
- 1990-luku
Muutos- ja entisöintityöt
- 2000-luku
Invaluiska ja muut muutostyöt
- 2020-luku
Keittiön ja ravintolan muutostyöt

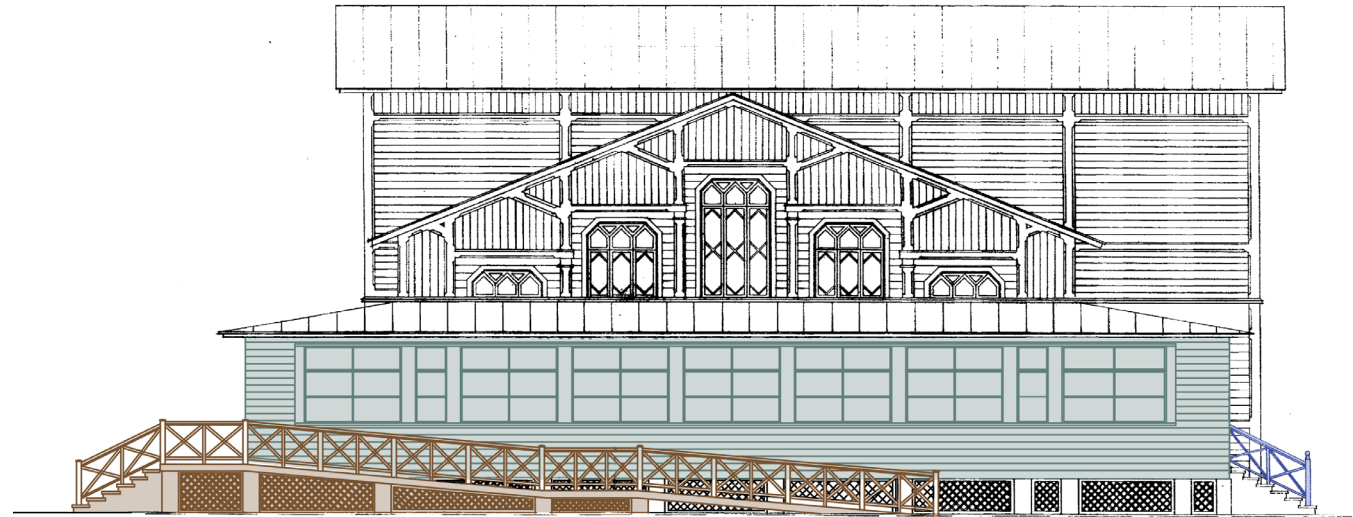
Julkisivukaavio pohjoiseen

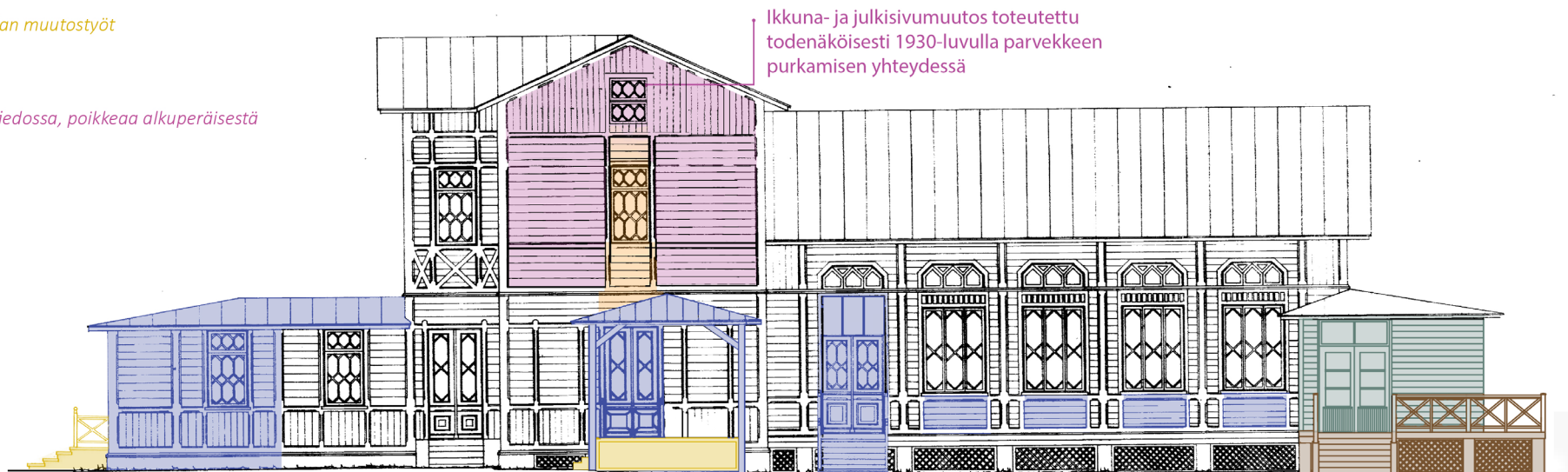
Julkisivukaavio itään

Rakenteiden rakentamisajankohta

- 1900
Alkuperäinen ravintolarakennus
- 1930-luku
Länsijulkisivu: Ulko-ovi ikkunaksi ja 2. krs parvekkeen purku
- 1940-luku
Sisätilamuutoksia
- 1950-luku
Eteläisen kuistin julkisivumuutos
- 1970-luku
Entisöinti- ja perusparannustyöt
- 1990-luku
Muutos- ja entisöintityöt
- 2000-luku
Invaluiska ja muut muutostyöt
- 2020-luku
Keittiön ja ravintolan muutostyöt
- ?
Rakenteen aika ei tiedossa, poikkeaa alkuperäisestä

Julkisivukaavio etelään

Julkisivukaavio länteen

NYKYTILA

Ravintolan ympäristön nykytila

Ravintolan ja lähiympäristön yleisilme lännessä.

Vierailijoita saapumassa laivalaituria pitkin Viikinsaareen. Axel Tammela 1908. VKA.

Laivalaiturin edusta huhtikuussa 2022.

Laiturille johtava hoidettu piha-alue ravintolan itäjulkisivun edustalla. Ravintolan taakse jää muun muassa tanssi- ja soittopaviljonki.

Länsijulkisivulla sijainnut alkuperäinen ja jo vuonna 1932 purettu sisäänkäynti portaineen. Yläpuolella myös parveke toisessa kerroksessa. Juho Holmstén-Heiniö, 1900-luvun alku. VKA.

Sama paikka länsijulkisivulla vuonna 2022.

Vasta rakennetun ravintolan länsijulkisivua. Kuvassa näkyy alkuperäisiä, mutta jo purettuja elementtejä: länsijulkisivun parveke ja eteläinen avoin kuisti. Berndt Blom 1900-1903. VKA.

Ravintola huhtikuussa 2022 lännestä yläviistosta valokuvattuna

Alkuperäinen ulkoasu idän suunnasta valokuvattuna. William Lomax 1900-1909.

Ulkoasu idästä huhtikuussa 2022.

Ravintolan itäjulkisivun kuisti on säilynyt avoimena. Pilareissa on nikkarityyliset sorvatut koristeet.

Eteläinen kuisti rakennettiin umpinaiseksi ja ikkunalliseksi tilaksi 1950-luvulla.

1970-luvulla julkisivuun muokattu sisäänkäynti länsijulkisivulla.

Eteläkuisti muutettiin 1950-luvulla umpinaiseksi ja invaluisika tehtiin 2000-luvun alussa. Esteettömän sisäänkäynnin seinustalla on yksi metallinen seinävalaisin.

1950-luvulla rakennetut ovet lasikuistille.

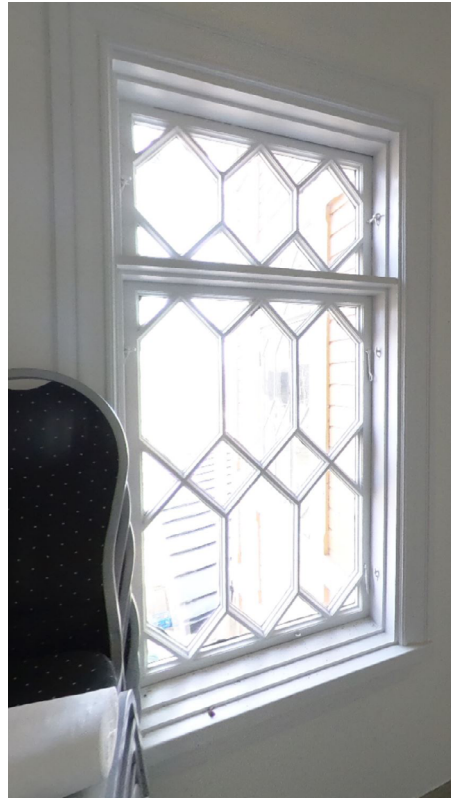
1950-luvun funkiskahva.

Ikkunat

Alkuperäinen ikkuna itäjulkisivulla

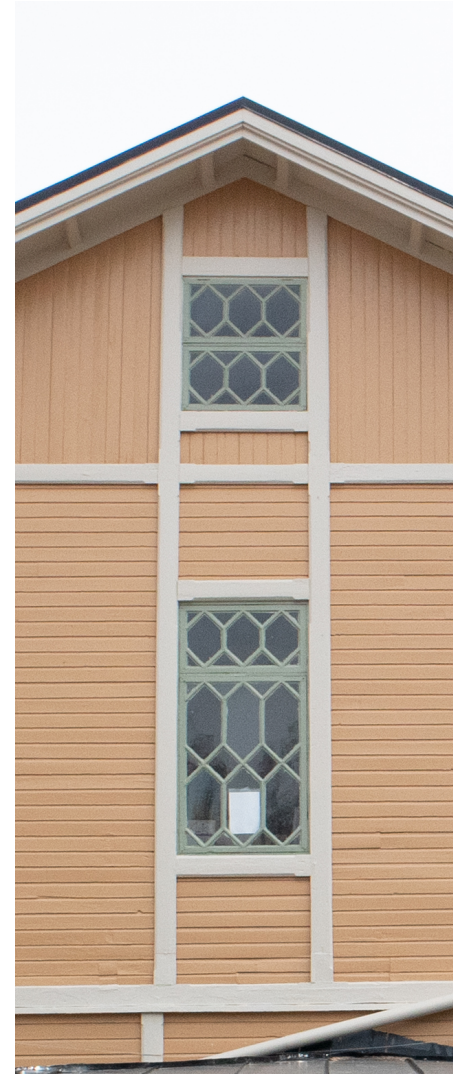
Alkuperäinen ikkuna sisäpuolelta, ikkuna pohjoiseen

Vuonna 1900 rakennetut ikkunat ovat kiinni sormihakoilla

Ravintolan keittiön sisäpuolelle on lisätty ikkunalasit 1970-luvulla (ruskeaksi maalatut puitteet, jotka ovat siipisäpeillä kiinni karmissa)

Länsijulkisivun 2. kerroksen ja ullakon ikkunat on muutettu todennäköisesti 1930-luvulla. Alkuperäinen ulkoasu oli vastaava kuin itäjulkisivulla (julkisivu jaettu useampaan osaan ja ullakkoikkuna kolmiomainen), lisäksi 2. kerroksessa oli parveke.

Parvekkeen tilalle rakennettu ikkuna sisäpuolelta. Ikkunan karmit ja laudat eroavat hieman vuonna 1900 rakennetuista ikkunoista.

Eteläjulkisivun kuistin ja ulkoseinän välissä olevia alkuperäisiä vuonna 1900 rakennettuja ikkunoita

1950-luvun ikkuna eteläkuistilla

1950-luvun ikkunat eteläkuistilla ovat avattavissa sisäpuolelta

Ravintolasalin kattorakenteiden koristeita: pylväiden päitä kiertävät lehtisahatut kolmiot, vinotuet ovat muotoillut ja palkkien pätyihin on kiinnitetty sorvatut nuppimaiset koristeet.

Ravintolasalin katto maalattiin 1990-luvulla tumman vihreäksi ja seinät vaalean vihreiksi. Salin keskellä on kalanruotoparketti, muutoin lattia on 1990-luvulla uusittua mäntylautaa.

Toiseen kerrokseen johtava puinen porras on pysynyt alkuperäisessä asussaan. Porras entisöintiin 1970-luvulla. Kaiteiden balusterit ja vinotuet ovat niin ikään koristeellista nikkarityyliä.

YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Viikinsaaren ravintolarakennus edustaa näyttävästi aikakautensa nikkarityylistä puuarkkitehtuuria. Jo valmistuessaan ravintola oli keskeisin ajanviettopaikka saaren vierailijoille. Vuosikymmenten saatossa rakennuksen toiminnallisuutta on parannettu useampaan otteeseen, mutta alkuperäinen tilallinen ja arkkitehtoninen idea on edelleen tunnistettavissa.

Rakennusta on laajennettu sekä pohjois-, etelä- että länsijulkisivujen suuntaan. Pohjoisjulkisivulle 1970-luvulla rakennettu wc-laajennus on luontevana jatkeena alkuperäiselle rakennusmassalle, eteläinen kuisti rakennettiin ravintolatilaksi 1950-luvulla ja länsijulkisivulta on sittemmin purettu alkuperäinen parveke sekä myöhemmin toteutettu kuistilaajennus. Sisätiloissa toteutetut toiminnalliset muutokset ovat koskeneet pääasiassa henkilökunnan tiloja ja erityisesti keittiötä.

Rakennuksen erityispiirteiksi voidaan lukea julkisivupintojen pysty- ja vaakasuuntaiset jaot, vaaka- ja pystyaukkojen vuorottelut, pieniruutuiset 5- ja 6-kulmaiset ikkunat sekä sorvatut puiset koristeet ja rakenteet. Näyttävintä rakennusosaa edustaa ravintolasali, jonka alkuperäisyysastetta on ylläpidetty vuosien mittaan toteutetuilla entisöintitöillä.

1950-luvulla toteutettu laajennusosa edustaa omalle aikakaudelleen ominaisia funktionalistisia ihanteita, mutta myöhemmät laajennus ja muutostyöt on toteutettu 1900-luvun alun puuarkkitehtuurin tyyliä jäljitellen.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Daniel, Hall 1783. *Geographisk, physico-economisk och historisk beskrifning öfwer Birckala socken uti Åbo höfdingedöme.*

Kaukovalta K. V. 1934. *Pirkkalan heimo- ja keskiaika.* Hämeen Kirjapaino Oy, Tampere.

Keskinen, Sirkka Liisa, 1998. *Putkasta kappeliiksi.* Tammerkoski 5/1998. Tampere Seura.

Leskinen, Marjatta, 1998. *Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri.* Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98.

Miettinen Minna 1993. Viikinsaaren ravintolan rakennusvaiheiden arkistotutkimus. Tampereen kaupungin kulttuuritoimisto. (TPA)

Saessalo, Lassi; Nuutinen, Petri; Väätti, Ilkka, 1998. *Pyhäjärven kappeli.* Tampere-Seura 1998 Tampere.

Tampereen kaupunki, Suunnittelupalvelut, 2008. *Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys.* Esa Print Oy 2008.

Tampereen kaupunki: *Viikinsaari.*

<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/luonnonsuojelu/luonnonsuojelualueet/viikinsaari.html> [5.4.2022]

Tast, Kukka, 1997. *Viikinsaaren kesäidylliä vuosisadan vaihteessa.* Tammerkoski 5/1997. Tampere Seura.

Rainio, Toivo, 1938. *Viikinsaaren vaiheita.* Tammerkoski Nro 1, huhtikuu 1938. Tampere Seura.

Vadim, Adel; Nissinaho, Aino 2013. *Pirkan maan alta.* Eräsalon Kirjapaino Oy.

Voionmaa Väinö, 1929. *Tampereen kaupungin historia, I osa.* Tampereen työväen kirjapaino.

Voionmaa Väinö, 1929. *Tampereen kaupungin historia, II osa.* Tampereen työväen kirjapaino.

Wise Group: *Kiinteistön kuntoarvio ja PTS, Viikinsaari / Ravintola.* 3.11.2017. (TPA)

Arkistot ja tietokannat

Asikkalan kulttuuripalvelut (AK).

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX).

Kansallisarkisto (KA).

Kansallisarkiston digitaalinen arkisto (KDA).

Kansan arkisto (KAR).

Loviisan kaupunginmuseo (LK).

Maanmittauslaitos (MML).

Museovirasto (MV).

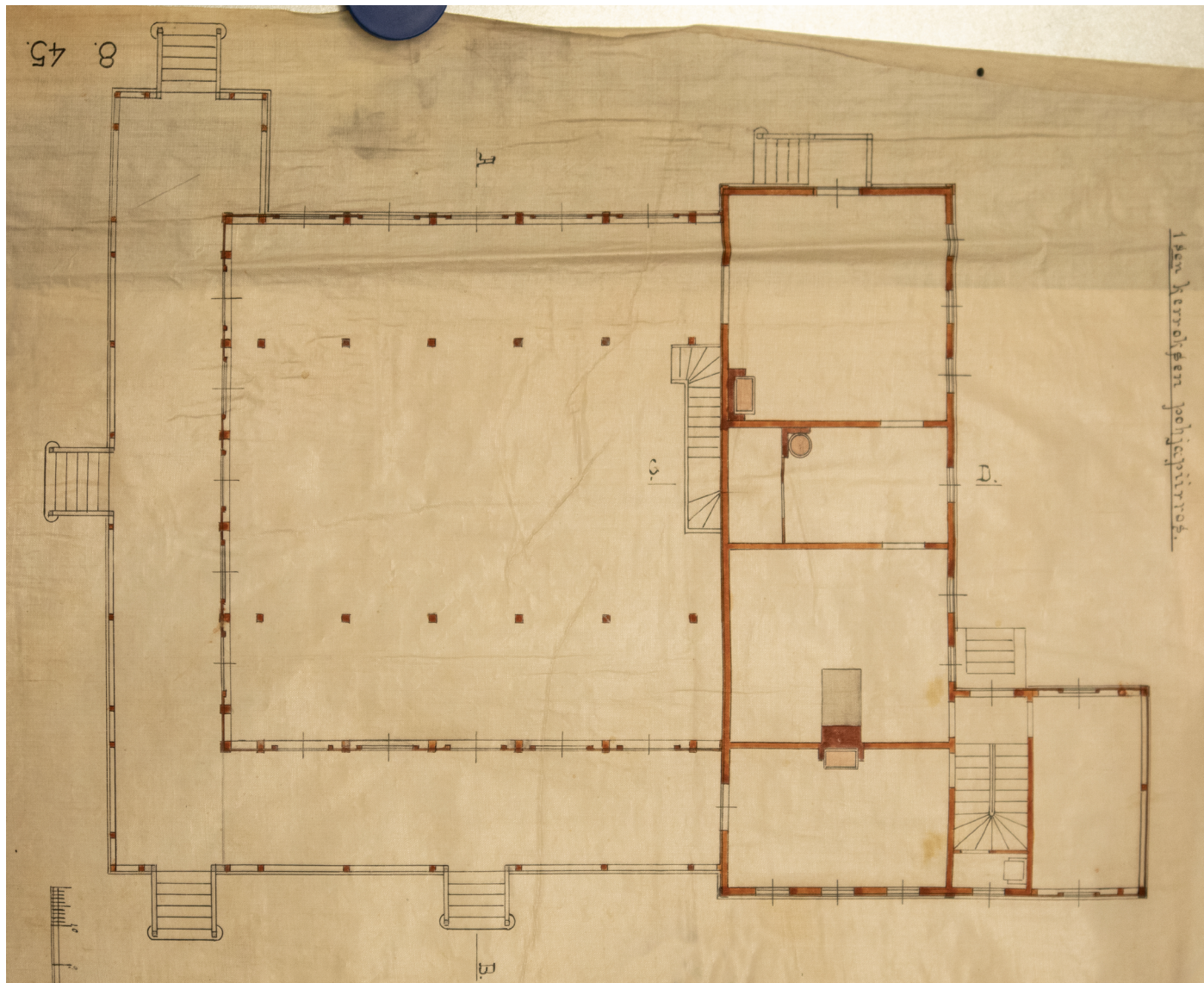
Tampereen kaupunginarkisto (TKA).

Tampereen rakennusvalvonnan arkisto (RAVA).

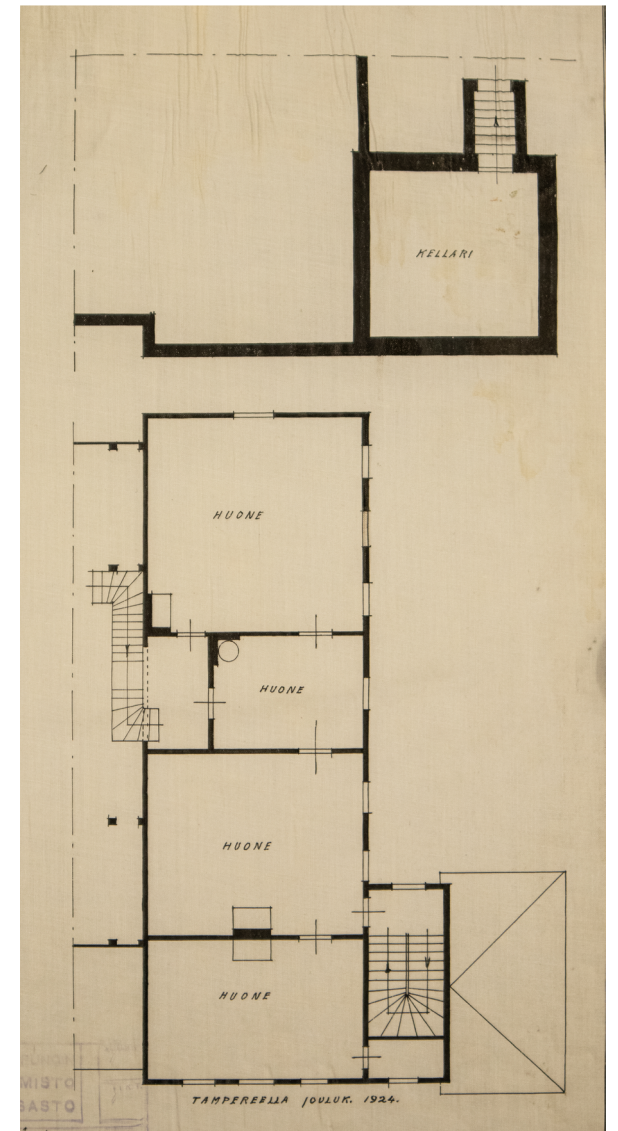
Työväen arkisto (TA).

Vapriikin kuva-arkisto (VKA).

Tampereen tilapalvelun arkisto (TPA).

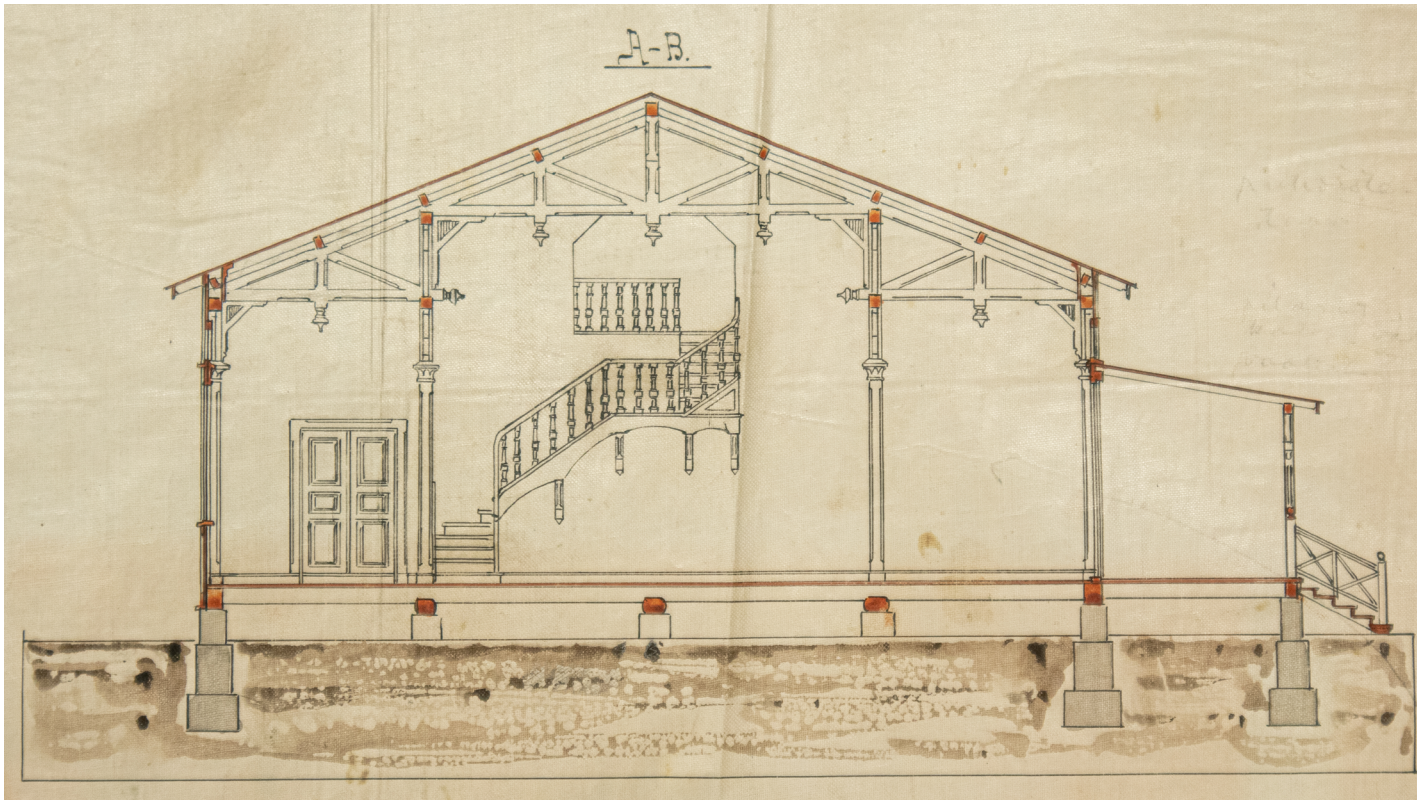

Pääkerroksen alkuperäinen pohjapiirros. Lambert Petterson huhtikuu 1900. TPA.

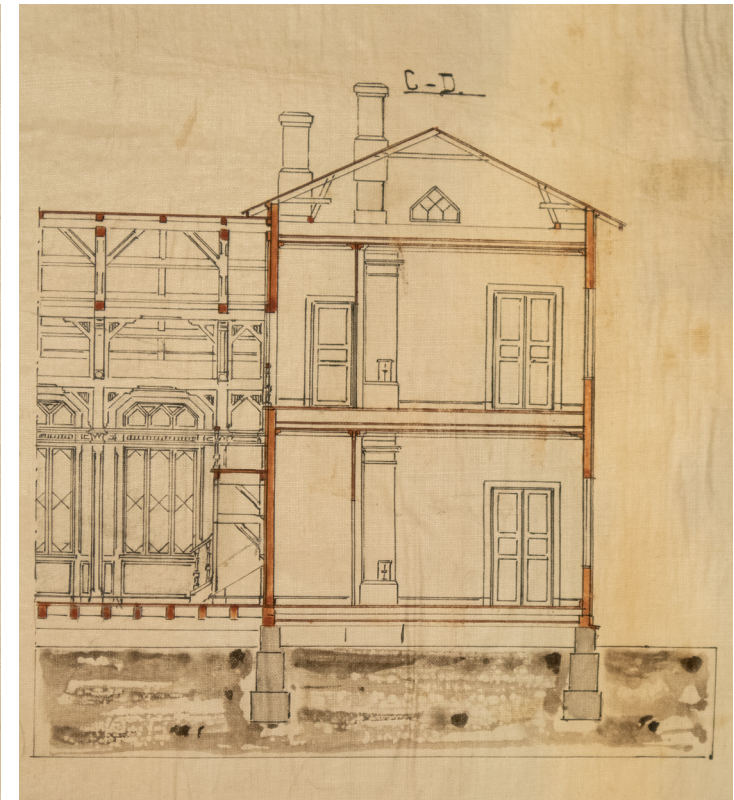

Vanhin säilynyt pohjapiirros ravintolan kellarista ja yläkerrasta. Tampereella joulukuussa 1924.TPA.

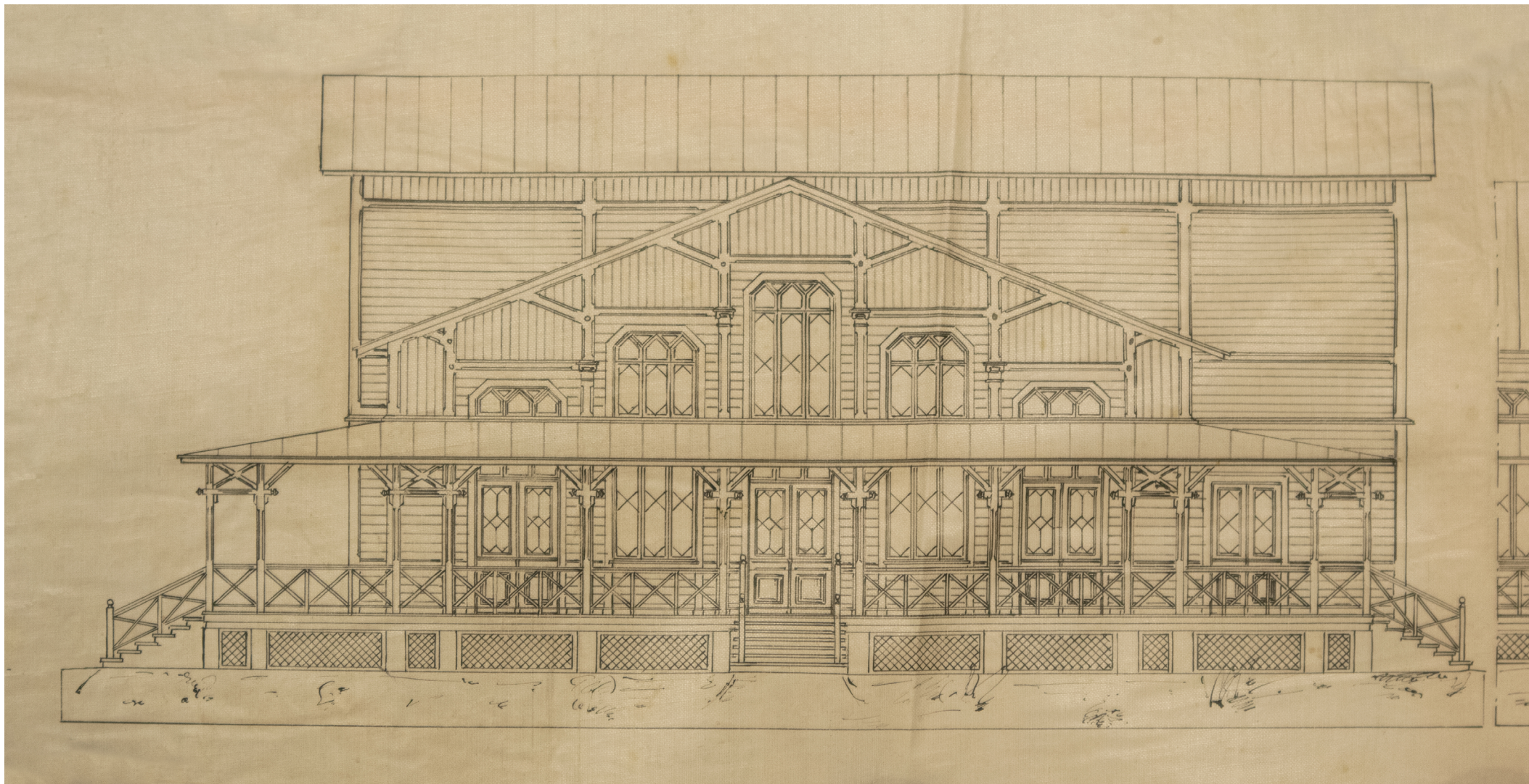

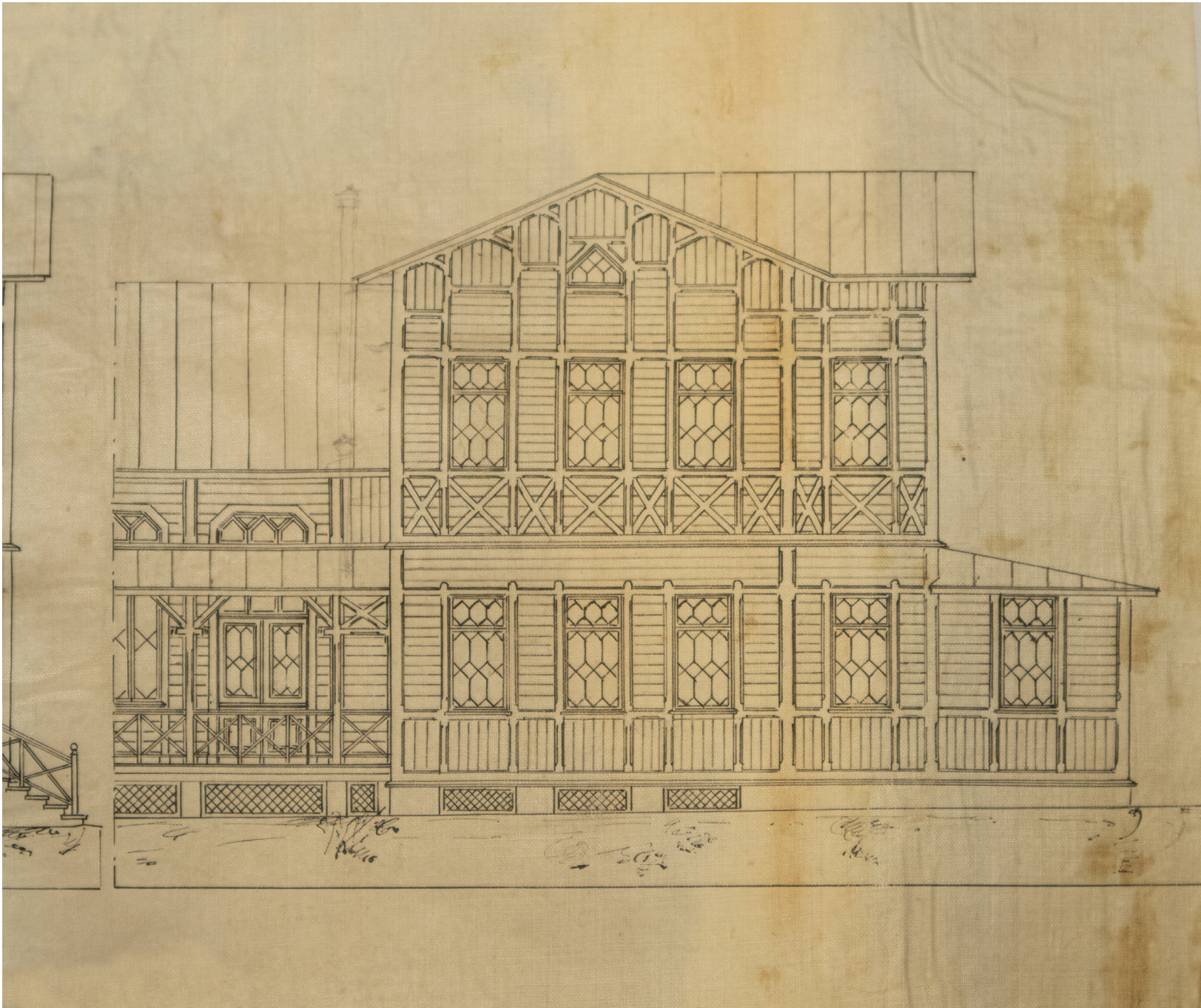
Leikkaus A-B. Lambert Petterson huhtikuu 1900. TPA.

Leikkaus C-D. Lambert Petterson huhtikuu 1900. TPA.

Julkisivu etelään. Lambert Petterson huhtikuu 1900. TPA.

Julkisivu itään. Lambert Petterson huhtikuu 1900. TPA.